

JAARVERSLAG 2017

Missie, Visie en uitgangspunten Koninklijke Stichting Defensiemusea

De Koninklijke Stichting Defensiemusea bestaat uit vier vestigingen verspreid over Nederland. Het Nationaal Militair Museum te Soesterberg, het Marinemuseum te Den Helder, het Mariniersmuseum te Rotterdam en het Marechausseemuseum te Buren.

Missie

Zij hebben als missie met kracht het militaire verhaal en het verhaal van militairen een plek te geven in publieke discussies, door zoveel mogelijk mensen de krijgsmacht in heden en verleden te laten beleven, omdat oorlog en conflict onlosmakelijk verbonden zijn met de wereld waarin we leven en dus met ons. De krijgsmacht vervult een belangrijke kerntaak van de overheid. Het is voor de maatschappelijke legitimatie van de krijgsmacht - als ook voor de motivatie van de mannen en vrouwen die er werken - essentieel dat een substantieel deel van de samenleving zich bewust is van het waarom van een krijgsmacht en zich een mening kan vormen over de manier waarop de krijgsmacht haar taken uitvoert. Daarom bieden de defensiemusea een venster op verleden, heden en toekomstige ontwikkelingen van de krijgsmacht, op een niet-vrijblijvende manier.

Zij willen de bezoekers raken door:

- Emoties van militairen als kameraadschap, moed, betrokkenheid en angst tastbaar te maken;
- Te laten zien dat het maken van keuzes noodzakelijk is;
- Te tonen dat met dreiging van wapens soms de vrede bewaard kan worden;
- Te laten voelen, proeven, ruiken en horen wat het betekent om te werken voor vrede en veiligheid;
- De wederkerige invloed van krijgsmacht op samenleving vanuit meerdere perspectieven te belichten.

Zij beogen een 'transformerende ervaring', wat wil zeggen dat een bezoek aan een van de Defensiemusea de blik van het publiek op de krijgsmacht kan veranderen.

De stichting handelt bij het realiseren van haar doel zoveel mogelijk volgens de Governance Code Cultuur en volgens de door de International Council of Museums (ICOM)

opgestelde Ethische Code voor Musea (art.3.2. Statuten).

Vier merkwaarden

Om deze belofte waar te kunnen maken, is het essentieel om binnen de musea van de stichting de verbindende factoren te benoemen. Wat is de Koninklijke Stichting Defensiemusea? Wat typeert het denken en doen? Daarbij komen vier merkwaarden naar voren die bepalend zijn voor het karakter en de identiteit, en die gelden voor alle medewerkers binnen de stichting. Dit zijn de merkwaarden:

BRAVOURE

Wij hebben Bravoure. We zijn jongensachtig, ondeugend en bekijken het leven met een knipoog. We zijn onverschrokken en stoer.

INTEGER

Wij zijn Integer. We zijn eerlijk, geloofwaardig en oprecht. We laten altijd meerdere perspectieven zien en zijn evenwichtig.

ENERGIEK

Wij zijn Energiek. We zijn ondernemend en creatief. We zijn actief, fris en aanstekelijk.

VERRIJKEND

Wij zijn Verrijkend. We zijn boeiend en inspirerend. We zijn enthousiasmerend en zorgen dat wat we doen beklijft. We zijn uitnodigend.

INHOUD

Missie, Visie en uitgangspunten Koninklijke Stichting Defensiemusea

Bestuursverslag

1.	Bericht van de Raad van Toezicht	3
2.	Voorwoord Algemeen Directeur	7
3.	Publieksbereik	9
	<i>Presentaties en Tentoonstellingen in 2017</i>	
	<i>Evenementen</i>	
	<i>Educatie</i>	
	<i>Marketing-en Communicatie</i>	
4.	Collectie	21
5.	Fondsenwerving en relatiebeheer	23
6.	Personeel en Organisatie	25
7.	Zakelijk beleid	31
8.	Toekomst	33
9.	Prestatieverantwoording en kerncijfers	35

Jaarrekening

10.	Balans	38
11.	Exploitatierekening	40
12.	Toelichting op de jaarrekening	43
13.	Toelichting op de onderscheiden posten van de balans	49
14.	Niet in balans opgenomen rechten en verplichtingen	56
15.	Toelichting op de onderscheiden posten van de exploitatierekening	57
16.	Overige toelichtingen	72
17.	Ondertekening van de jaarrekening	73

Overige gegevens

18.	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	74
-----	---	----

Bijlagen

19.	Nevenfuncties leden van de Raad van Toezicht	76
20.	Organogram Koninklijke Stichting Defensiemusea	78
	Samenstelling Managementteam	
	Samenstelling Ondernemingsraad	

1. BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

De ambitie van een museum is om mensen meer te geven dan alleen kennis en inzicht. De kwaliteit van de collectie, bijzondere exposities en het engagement van de medewerkers hebben de bedoeling om bezoekers werkelijk intens te boeien. Het enthousiasme vertelt zich rond en zo verschaft een museum zich een dierbare plek in de hoofden en in de harten van steeds meer mensen. Dit is geen simpele opdracht. Het veronderstelt goed vakmanschap en tomeloze inzet van alle betrokkenen. Maar als de resultaten aanspreken geeft dit intense voldoening. Overigens in het stimulerende bewustzijn dat de plaats waar op de lauweren kan worden gerust nooit zal worden bereikt.

Het jaar 2017 heeft laten zien dat de Koninklijke Stichting Defensiemusea de goede weg kiest, hoewel deze nog de nodige uitdagingen laat zien. Met name een verdere uitbouw van attractieve exposities en presentaties zal de belangstelling moeten doen toenemen. Voorts wordt in Den Helder hard gewerkt aan een grondig vernieuwd Marinemuseum. Het Marechausseemuseum in Buren en het Mariniersmuseum in Rotterdam kregen beide een nieuwe vestigingsdirecteur. Wij verwelkomden René Parijs in Buren en Frédérique van Steekelenburg-van der Stelt in Rotterdam. Ook in Soesterberg woei de wind der verandering. Kort na het afsluiten van 2017 heeft vestigingsdirecteur Hedwig Saam ontslag genomen om directeur te worden van museum Het Valkhof in Nijmegen. Zij heeft de eerste jaren van het Militair Museum stevig werk geleverd en wij zijn haar daarvoor veel dank verschuldigd. De Raad van Toezicht heeft algemeen directeur Paul van Vlijmen gevraagd om voorlopig deze functie waar te nemen. Dit houdt tevens in dat het bureau van de algemeen directeur in Utrecht zal worden gesloten. De Helderse vestigingsdirecteur Paul van der Sijs zal in voorkomend geval binnen de KSD als vervanger optreden van de algemeen directeur.

Ook in de Raad van Toezicht hebben wij een nieuw lid kunnen begroeten in de persoon van Yardena Shitrit. Zij heeft de plaats ingenomen van Niek-Jan van Kesteren.

Van de voorzitter

Soest, 6 juni 2018

Hans Hillen

Voorzitter Raad van Toezicht

De samenstelling van de raad van toezicht is per 31/12/2017:
(Met in cursief gedrukt functies in het dagelijks leven)

Drs. J.S.J. Hillen (voorzitter)

W.I.I. van Beek (lid auditcommissie)
Commissaris van de Koning in de Provincie Utrecht

Dr. W. Bijleveld
Directeur Nederlands Openluchtmuseum

Ing. R. H. Berkvens
CEO Damen Shipyards

Drs. H.H. Hulshof (lid auditcommissie)

Luitenant-generaal b.d. M. Schouten

Mr. M.G.H.A. Soeteman-Reijnen
CMO Aon Inpoint & Chairman Aon Holdings

Luitenant-generaal b.d. Dr. D. Starink (secretaris)

Drs. Y. Shitrit
Concerndirecteur Personeel & Organisatieontwikkeling bij Gemeente Amsterdam.

De leden van de RvT zijn benoemd voor een periode van vier jaar. Zij kunnen volgens de statuten voor een tweede termijn van vier jaar worden benoemd. In de bijlagen is een overzicht van nevenfuncties van de leden van de Raad van Toezicht en de Algemeen directeur opgenomen

2. VOORWOORD VAN DE ALGEMEEN DIRECTEUR

Het jaar 2017 kenmerkte zich door beweging, bijzondere projecten en niet te vergeten de miljoenste bezoeker van het Nationaal Militair Museum sinds de opening in december 2014. Na een roerige start was er nu tijd en ruimte om te wennen en op adem te komen. Alle aandacht voor blokprogrammering tijdens de vakantieperiodes en voor onze kernactiviteiten, op de ambitieuze, toegewijde en eigenzinnige manier die de defensiemusea eigen is.

Terugkijkend moeten we vaststellen dat niet alles van te voren te voorspellen is. De musea zijn weliswaar doorgegroeid in ontwikkeling, professionalisering en bezoekersaantallen, maar van een aantal programmaonderdelen moet het bestaansrecht heroverwogen worden.

Waar in het Nationaal Militair Museum de Nacht van de Militaire Muziek een uitverkocht succes was, vragen evenementen als Te Paard en Militair Culinaire om heroverweging. Het Marinemuseum, het Marechausseemuseum en het Mariniersmuseum mochten zich verheugen in stijgende bezoekersaantallen, waar het NMM zich stabiliseerde. Qua media-aandacht heeft het NMM echter niets te klagen, er werd voor ruim € 5.530.968 miljoen aan gratis publiciteit gegenereerd.

De defensiemusea mogen zich ook gelukkig prijzen met de steun en betrokkenheid van de vele partners en vrienden. De interesse in de Nederlandse krijgsmacht, haar geschiedenis en in de persoonlijke verhalen wordt keer op keer groter. Dankbaar en erkentelijk zijn we dan ook voor de steun vanuit het Ministerie van Defensie, gemeentelijke en provinciale instanties, vrienden, fondsen en particulieren. Dankzij hen kunnen wij onze missie realiseren. De inzet van alle medewerkers, vrijwilligers en last but not least de leden van de Raad van Toezicht heeft ervoor gezorgd dat 2017 een enerverend en succesvol jaar was.

Paul van Vlijmen

Algemeen Directeur

3. PUBLIEKSBEREIK

Het zwaartepunt lag in 2017 op de verbetering van de publieksprogrammering en deze in overeenstemming brengen met de meerjarenvise van de Koninklijke Stichting Defensiemusea. De hierin samengevatte visie, missie en doelstellingen vormen de uitgangspunten voor het doorgroeien van achterbanmusea naar publieksmusea die jaarlijks gezamenlijk zo'n 500.000 bezoekers moeten trekken.

Positionering

In 2017 is verder gewerkt aan het positioneren van de vier musea die eigenlijk pas kort samen in één stichting verenigd zijn en die behoorlijk verschillen in grootte, bezoekersaantallen, regio en karakter. In samenwerking met Branddoctors, het bureau dat ook het positioneringsonderzoek heeft uitgevoerd, zijn kernwaarden voor de stichting als geheel en voor de vier vestigingen afzonderlijk bepaald. Aan het begin van 2016 werden de kernwaarden (bravoure, verrijkend, integer en energiek) gepresenteerd aan alle medewerkers. Gezamenlijk is gewerkt aan het toepassen van de kernwaarden in alle activiteiten van de musea: steeds meer wordt het programma langs de lat van de kernwaarden gelegd.

Het positioneringsonderzoek uit 2015 heeft ertoe geleid dat de vier defensiemusea zich in 2016 hebben gecommitteerd aan dezelfde set van kernwaarden waarlangs alle programmering beoordeeld en opgesteld moet worden.

Alle vier de musea blijven zich de komende jaren richten op de grootste doelgroep, families. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de vier centrale kernwaarden: bravoure, verrijkend, integer en energiek. Ieder museum heeft daarnaast een eigen kernwaarde, de zgn. signatuurwaarde, gekregen om zich te onderscheiden van de andere drie. Voor het Nationaal Militair Museum is dit "actueel", voor het Marinemuseum "grandeur", het Mariniersmuseum onderscheidt zich met "heldhaftig" en voor het Marechausseemuseum is "onderzoekend" de vijfde kernwaarde.

Deze signatuurwaarden zien we meer en meer terug in de programmering van de vier musea. In het Nationaal Militair Museum is een aparte werkgroep 'actueel' ingericht. Deze werkgroep heeft twee fototentoonstellingen gerealiseerd, meerdere lezingen en er is een blog gestart 'waar staat Dirk' waarin conservator Dirk Staat actuele onderwerpen op geheel eigen wijze becommentarieert. In het Marinemuseum krijgt grandeur extra betekenis in de nieuwe tentoonstelling *Zeeslag*. Bij de herinrichting van de derde etage in het Mariniersmuseum is aandacht voor de signatuurwaarde moedig steeds onderdeel van de gesprekken geweest. En het Marechausseemuseum heeft een lijn met experimenteerboxen geïntroduceerd, waarmee kinderen in workshops diverse aspecten van het Marechausseevak zelf op onderzoekende wijze kunnen verkennen.

Presentaties en tentoonstellingen 2017

Genghis Khan, wereldveroveraar te paard – Nationaal Militair Museum

18 februari tot en met 28 augustus 2017

De zomer van 2017 stond voor het Nationaal Militair Museum in het teken van een oosterse krijgsheer: Genghis Khan. Genghis Khan voerde ontelbare veldtochten. Raasde met een leger van zo'n 100.000 krijgers te paard van Mongolië tot aan de Donau. En stichtte het grootste imperium in de wereldgeschiedenis. Nu veroverde hij Nederland.

Het museum bood inzicht in zijn leven, zijn krijgsmacht en militaire innovaties. Met zeldzame topstukken, uitgebreide presentaties en met meer dan 200 bijzondere schatten uit het Inner Mongolia Museum te Hohhot, China. Zoals fluitende pijlen, prachtige sieraden, 800 jaar oude zijden kleding en gouden zadel.

Schiphol Slumberland – Nationaal Militair Museum

8 september 2017-7 januari 2018

In samenwerking met het Fotomuseum Rotterdam vond de tentoonstelling *Schiphol Slumberland* plaats, waarbij de hedendaagse fotograaf Jannes Linders en de jaren vijftig fotograaf Frans J. Rotgans beiden Schiphol in beeld hebben gebracht. Linders concentreerde zich in zijn werk op de bijzondere toestand van totale ontspanning waarin de bezoekers van Schiphol zich bevinden zodra zij de douane hebben gepasseerd. Hij combineerde zijn beelden met de werkzaamheden aan de kant van de beveiliging van het vliegveld door de Marechaussee. De tentoonstelling zal in 2018 in aangepaste vorm te zien zijn in de nieuwe wisseltentoonstellingsruimte van het Marechausseemuseum.

Korea Oorlog – Nationaal Militair Museum

Permanente toevoeging aan de basisexpositie

In de themazalen Oorlog en de zaal Persoonlijke Verhalen zijn toevoegingen gedaan rondom de Korea Oorlog, de eerste VN missie waaraan Nederland meewerkte. Steeds duidelijker klonk de roep om dit onderwerp binnen het museum een plek te geven. De concrete acties van het Comité de Vergeten Oorlog en de aanmoediging van de Koreaanse ambassadeur waren de laatste aansporing die het NMM nodig had om tot actie over te gaan.

Zeeslag – Marinemuseum

16 juni 2017 – april 2019

Op 16 juni werd de tentoonstelling *Zeeslag!* geopend. Op 17 juni werd dit gevierd met een gratis publieksopening met concert van de Marinierskapel. Het museum ontving op deze dag 675 enthousiaste bezoekers, waaronder diverse nabestaanden van gesneuvelden in de Slag in de Javazee. De tentoonstelling zet twee zeeslagen tegenover elkaar, de Tocht naar Chatham en de Slag in de Javazee. Een zeeslag lijkt soms net een spel, met de zee als een uitgestrekt blauw speelbord en de schepen als spelstukken. Daarachter schuilen honderden zeelieden die hun leven op het spel zetten voor het vaderland. Wat zij delen is hoop. Hoop op een glorieuze overwinning en een eeuwige roem. En vooral de hoop op overleven. Aan de hand van een aantal personages beleeft de bezoeker de zeeslagen van dichtbij mee.

Interactieve missiekaart – Marinemuseum

Permanente aanvulling op de vaste expositie

Vlak voor de herfstvakantie werd de filmzaal met de interactieve missiekaart geopend. Voor dit project is nauw samengewerkt met Stichting Veteranendag. Via een grote kaart die met Kinect wordt aangestuurd reizen bezoekers mee met militairen op missie. Begin 2018 worden extra filmpjes toegevoegd met generaal-majoor b.d. Patrick Cammaert die daarin vertelt over zijn missies in Cambodja.

De mogelijkheid wordt onderzocht om de interactieve kaart ook in de andere defensiemusea aan te bieden.

Mini fototentoonstelling noodhulp op Sint-Maarten – Marinemuseum
kerstvakantie 2017-2018

Voor de kerstvakantie opende in het educatieve lokaal een kleine fototentoonstelling over de noodhulp die de Koninklijke Marine op Sint-Maarten geboden heeft. De tentoonstelling kwam in korte tijd in nauwe samenwerking met Marinevoorlichting tot stand.

Evenementen

Militair Culinaire – Nationaal Militair Museum

16 en 17 april

Het Festival Militair Culinaire stond in 2017 in het teken van Genghis Khan en de enorme veroveringstocht die deze krijgsheer maakte. Tijdens deze tocht deed Genghis vele landen aan en kwam hij in aanraking met diverse eetculturen. Onder begeleiding van topkok Ramon Beuk konden bezoekers dan ook op culinaire ontdekkingsreis.

Te paard – Nationaal Militair Museum

19 en 20 augustus

Het evenement Te paard! was een uniek paardenspektakel voor het hele gezin. Van Mongoolse boogschutters te paard tot geharnaste ridders, en van Bataafse ruiters tot trompetterkorps Mansour. Tijdens dit historisch paardenspektakel ontdekte de bezoeker alles over de rol van paarden in de krijgsmachten van vroeger en nu.

Science for humanity – Nationaal Militair Museum

14 en 15 oktober

In de Herfstvakantie is de eerste editie van Science for Humanity georganiseerd, een evenement over de nieuwste technologieën binnen de krijgsmacht, in nauwe samenwerking met Defensie (DMO). Het evenement vraagt om doorontwikkeling en zal in 2018 opnieuw worden georganiseerd.

Lichtprojecties – Marinemuseum

permanent

De radarbol van het Brughuis De Ruyter is voorzien van een lichtprojectie. In de Kerstvakantie waren er ook elders in Den Helder lichtprojecties, waaraan het Marinemuseum een inhoudelijke bijdrage geleverd heeft. Het geheel aan projecties leverde in de kerstvakantie een mooie lichtroute op, waaraan veel aandacht werd besteed in de lokale pers.

Winters burelen – Marechausseemuseum

15 december

Tijdens Winters Burelen kon de bezoeker de geschiedenis van de Marechaussee bij kaarslicht bekijken. De straatverlichting in de historische binnenstad ging uit en maakte plaats voor het licht van kaarsen en fakkels. Verspreid door de stad waren optredens van zang-, muziek- en toneelgezelschappen.

Blokprogrammering

Alle vier de defensiemusea hanteren een terugkerend activiteiten aanbod met een thematische aansluiting met dat jaar tijdens vakantieperiodes. Zo kunnen bezoekers tijdens de schoolvakanties te allen tijde genieten van diverse vakantieactiviteiten (o.a. kinderatelier, workshops, de Militair vertelt en sportieve activiteiten). Bezoekers maakten dit jaar wapenschildjes, er werden tinnen soldaten gegoten en men kon rijden in een mini-tank.

In de Kerstvakantie deden alle vier de musea mee met 'Stay Safe'. Tijdens deze periode konden bezoekers een kaartje sturen aan een uitgezonden militair en uitvinden hoe de militaire post is georganiseerd.

Educatie

Nieuwe werkwijzen rondleidingen - Nationaal Militair Museum

In 2017 werd de nieuwe werkwijze voor rondleidingen afgerond. In overleg met een 'kopgroep' van 10 rondleiders is een meer interactieve en meer op de wensen van de bezoekers afgestemde manier van rondleiden ontwikkeld. Deze werkwijze wordt in het eerste kwartaal van 2018 geïmplementeerd. Rondleiders worden hierin eerst geschoold.

Klas van '45 – Nationaal Militair Museum

In het Nationaal Militair Museum kunnen schoolklassen ook in 2017 weer deelnemen aan het interactieve educatieprogramma van De klas van '45. De leerlingen maken kennis met Ad, Cor, Frits en Corrie, 5 schoolkinderen wiens leven geraakt werd door de Tweede Wereldoorlog. Ze ervaren hoe het was voor Cor om midden in de verdedigingslinie te wonen en waar de Duitsers binnenvielen. Het educatieprogramma is gebaseerd op waargebeurde verhalen.

Speurtocht Zeeslag 'Echt of Nep?' - Marinemuseum

Bij de nieuwe tentoonstelling *Zeeslag!* is de speurtocht 'Echt of Nep?' ontwikkeld, waarin kinderen van groep 6 t/m 8 spelenderwijs niet alleen meer komen te weten over de Tocht naar Chatham en de Slag in de Javazee maar ook verschillende leerdoelen behalen. Hebben de hoofdpersonen uit de tentoonstelling *Zeeslag!* echt bestaan? Zijn de objecten echt of nep? Was Michiel de Ruyter de echte held van Chatham? Op de bladzijdes in het midden van het speurtochtboekje kan het spel *Zeeslag* worden gespeeld.

Sail - Marinemuseum

Tijdens Sail Den Helder hebben 540 kinderen met de tentoonstelling *Zeeslag!* en de bijbehorende speurtocht kennis gemaakt. Het Marinemuseum en de organisatie van Sail Den Helder hadden gezamenlijk een lespakket ontwikkeld, met het leren zeilen in Optimist bootjes in het bassin bij het museum als doe-activiteit en het museumbezoek als verdieping. De activiteiten konden in de klas aan de hand van een lesbrief worden voorbereid en voor de scholen buiten Den Helder was er busvervoer geregeld. De reacties van de leerlingen en de docenten waren zeer lovend. In de zomervakantie kwamendiverse kinderen met hun ouders terug naar het museum.

Expeditie Speurneus – Mariniersmuseum

In het Mariniersmuseum kunnen gezinnen ook in 2017 de educatieve familietentoonstelling *Expeditie speurneus 2.0* bezoeken. Kinderen maken kennis met *combat trackers* van het Korps Mariniers. Combat trackers zijn dé militaire spoorzoekers van het Korps Mariniers. Zij kunnen heel kleine veranderingen in de omgeving herkennen. Zij zien dingen die lang niet iedereen ziet. Spelenderwijs leert de bezoeker sporen herkennen, begrijpen en volgen.

Muziekworkshop – Mariniersmuseum

Gedurende het hele jaar geven de Tamboers en Pijpers van het Korps Mariniers unieke muziekworkshops aan klassen. Leerlingen leren muziek te gebruiken om gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. Tamboers en Pijpers lopen voor de troepen uit en zorgen er door middel van hun muziek voor dat de manschappen in de pas lopen.

Lespakket groep 4 & groep 7 basisonderwijs - Marechausseemuseum

In samenwerking met het Erfgoed Gelderland ontwikkelde het Marechausseemuseum 2 lesbrieven voor het basisonderwijs (groep 4 en groep 7). Groep 4 is onderdeel van de leerlijn Reizen in de Tijd. In de les onderzoeken de leerlingen de collectie van het Marechausseemuseum in het depot en in een museumzaal. Groep 7 is ook onderdeel van de leerlijn Reizen in de Tijd. Tijdens dit bezoek maken leerlingen kennis met Pieter, Jacob, Gijs en Antonie: vier vrienden uit heel verschillende gezinnen.

Marketing- & Communicatie

Marketing- en Communicatie, zowel online als offline, spelen een steeds belangrijkere rol in de exploitatie van de defensiemusea. In 2017 heeft er een aantal aanpassingen in de communicatiestrategie van de defensiemusea plaatsgevonden. Na een succesvolle start in de sociale media, werd er nog actiever ingezet op facebook en Instagram. Deze online communicatie werd extra ondersteund met de reeds aanwezige websites en de nieuw opgestarte inzet van Google Adwords en de aanvraag van Google grants. Er is voor deze strategie gekozen, omdat mensen zich anders laten informeren en er een verschuiving plaats vindt van print naar online media. Juist de combinatie van off- en online kan zorgen voor het grootste bereik.

Nieuw marketingbureau

Naast een aangepaste strategie, is er in 2017 een Europees aanbestedingstraject doorlopen voor de aanbesteding van marketing en communicatie. Daaruit is een nieuw bureau gekomen waarmee een contract voor twee jaar, met de optie nog twee jaar daar aan toe te voegen, is gesloten. Silo design, het betreffende bureau, is eind 2017 aan de slag gaan. Na een kennismakingsronde langs de musea zijn zij gestart met de campagne voor de nieuwe grote tentoonstelling van 2018 in het Nationaal Militair Museum over Willem van Oranje en ze beraden zich op een algemene campagne om de naamsbekendheid van de defensiemusea te vergroten.

Marketingacties - gezamenlijke ticketverkoop via derden

Ook in 2017 boden we op meerdere plekken tickets van alle vier de musea aan. Niet omdat er zulke lange wachtrijen staan bij de kassa's maar omdat potentiële bezoekers steeds meer verwachten dat ze alle informatie over dagjes uit in het algemeen en musea in het bijzonder op een plek vinden en direct tickets kunnen bestellen. Voordeel voor de musea is dat de inkomsten binnen zijn, ook al komen mensen pas veel later of soms zelfs niet. Daarnaast is het vaak mogelijk ook informatie over de bezoekers te verzamelen, die weer gebruikt kan worden om de *customer journey* te verbeteren en bezoekers te verleiden tot herhaalbezoek.

In 2017 waren de kaartjes te koop via: ANWB, Dagjeweg.nl, Kaartjes.nl, Minicards, Albert Heijn actie (sparen voor 2e kaartje gratis), Tiquets.nl. En voor het NMM ook via een aantal hotels in de omgeving.

Online aanwezigheid

De online aanwezigheid van de Defensiemusea blijft groeien. In 2017 telde de website van het Nationaal Militair Museum 546.267 unieke bezoekers. De gemiddelde bezoekduur bedroeg 02:05 minuten. De website van het Marinemuseum trok 90.634 unieke bezoekers.

Overzicht in cijfers op 31 december

Cijfers tussen haakjes zijn uit 2016

Nationaal Militair Museum	546.267 gebruikers/unieke bezoekers (525.403 > +4%)
Marinemuseum	90.634 gebruikers/unieke bezoekers (68.244 > +25%)
Mariniersmuseum	30.045 gebruikers/unieke bezoekers (26.649 > +11%)
Marechausseemuseum	20.928 gebruikers/unieke bezoekers (14.606 > +30%)

Niet alleen de websites van de vier musea worden goed bezocht, ook de facebookpagina's, twitter, pinterest en youtube zijn belangrijke kanalen. In de communicatie met de doelgroepen neemt het gebruik van social media een steeds prominentere plaats in.

Fanbase facebook

Nationaal Militair Museum	20.203 volgers (18.209 > +10%)
Marinemuseum	3237 volgers (1349 > +58%)
Mariniersmuseum	1753 volgers (1649 > +6%)
Marechausseemuseum	2081 volgers (1263 > +39%)

Fanbase twitter
Nationaal Militair Museum 2873 volgers (2688 > +6%)
Marinemuseum 421 volgers (365 > +14%)

Fanbase Instagram
Nationaal Militair Museum 1025 volgers (724 > +29%)

Youtube
Nationaal Militair Museum 180 abonnees (2 accounts!)

Mijlpalen digitaal 2017

- Start Google Analytics; in 2017 zijn we gestart met het inrichten van google analytics, hierdoor kunnen we het online bezoek beter meten.
- Responsive websites; alle vier de musea websites zijn in 2017 responsive gemaakt.
- Start Google AdWords; in 2017 zijn we begonnen met Google Adwords, allereerst voor het Nationaal Militair Museum en het Marinemuseum, eind 2017 is er gestart met Google Adwords voor het Mariniersmuseum en het Marechausseemuseum. Hiervoor zijn voor alle vier musea Google grants aangevraagd.
- Start facebook & Instagram advertising; in 2017 zijn het Nationaal Militair Museum en het Marinemuseum gestart met facebook/Instagram advertising, dit wordt in 2018 ook in de andere 2 musea uitgerold.

Aanwezigheid externe evenementen

Ook in 2017 waren de musea gezamenlijk aanwezig op een aantal belangrijke externe presentaties (denk aan 5 mei Bevrijdingsdag Wageningen, Veteranendag, de 50+beurs, de Marinedagen, Wereldhavendagen etc.).

Publieksonderzoek

Om beter inzicht te krijgen in de bezoekers van de afzonderlijke musea werd in alle vier de musea publieksonderzoek gedaan.

Kwalitatief onderzoek - Mystery Review

Op gezette tijden bezochten Mystery Guests de musea, zij brengen de hele klantbeleving in kaart, van moment van aankomst per auto of openbaar vervoer tot het moment van afscheid nemen. In 2017 zijn de musea alle vier ieder kwartaal bezocht.

Kwantitatief onderzoek - Museummonitor

Alle vier de musea doen mee aan de Museummonitor: een steekproef van de bezoekers wordt gevraagd mee te doen aan onderzoek. De resultaten worden niet alleen tussen de vier musea onderling vergeleken maar ook afgezet tegen een benchmark van vergelijkbare musea uit heel Nederland. De resultaten over 2017 verschijnen in maart 2018. In 2018 wordt de Museummonitor vernieuwd.

Kwalitatief onderzoek

Incidenteel is in de vestigingen ook zelf onderzoek uitgevoerd. Zo wordt aan de balie in het NMM regelmatig geturfd hoeveel bezoekers uit het buitenland komen.

De resultaten uit de museummonitor 2017

		NMM		MARINE MUSEUM		MARECHAUSSEE MUSEUM		MARINIERS MUSEUM		benchmark	
		2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
leeftijd	<40 jr	21%	22%	25%	26%	32%	17%	40%	22%	22%	20%
	41-50	20%	21%	33%	31%	25%	16%	20%	26%	21%	19%
	51-60	18%	23%	14%	17%	7%	26%	20%	18%	20%	22%
	61>	41%	34%	29%	26%	36%	42%	20%	34%	39%	39%
gemiddelde leeftijd		53	53	51	49	47	55	48	52	54	54
komt met kinderen	<15	38%	37%	48%	49%	46%	36%	60%	41%	31%	27%
% man		71%	76%	61%	63%	41%	71%	60%	64%	50%	48%
herhaalbezoek		37%	28%	26%	27%	14%	nvt	30%	nvt	39%	39%
algemeen oordeel (uitstekend/zeer goed)		89%	86%	80%	79%	73%	67%	60%	56%	75%	71%
enthousiasme (uitermatie/zeer enthousiast)		76%	75%	66%	59%	64%	50%	40%	33%	59%	51%

CRM

Het Nationaal Militair Museum participeert samen met vier andere Utrechtse musea in een nieuw CRM-systeem dat gesponsord wordt door het VSB-fonds. Doel is beter inzicht te krijgen in de interesses van de bezoekers en hen gericht te kunnen benaderen met specifiek aanbod uit alle vier de musea.

Buitenlandse markt

Opvallend is dat nadat het Marinemuseum haar website meertalig heeft gemaakt (Nederlands, Engels & Duits) het aantal Duitse bezoekers op de website fors gestegen is. Nu is 6,88% van de bezoekers Duits. In de toekomst zullen we meer aandacht besteden aan de Duitse bezoeker en de communicatie die we hen bieden.

4. COLLECTIE

Beeldbepalende aanwinsten

Ten aanzien van verwervingen voor de collectie van het NMM, met name het aannemen van schenkingen, blijft het beleid onveranderd (nee, tenzij).

Aanwinsten Nationaal Militair Museum

- Sperwer Drone
- 38 anti kernwapens en propaganda posters
- 19e-eeuws schilderij (met steun van de stichting Vrienden)

Aanwinsten Marinemuseum

- Scheepsbel onderzeeboot K XVIII
- Aquarel Hendrik Maarten Krabbé, Matrozen naaien hun stamboeknummer in hun plunje, 1903
- Plaquette Nationaal Jongeren Verbond uit het wrak van de kruiser De Ruyter
- Officiersfluit van Rudolph Crommelin, eerste officier aan boord van de torpedobootjager Hr.Ms. Kortenaer tijdens de Slag in de Javazee
- Bronzen plaquette 'Wisselprijs voor gevechtsschietoefeningen met torpedobooten' 1911
- Affiche van de militaire propagandafilm 'Ergens in Nederland', 1940
- Fotoalbums van het ceremoniële afscheid van Viceadmiraal J.H.B. Hulshof als Bevelhebber der Zeestrijdkrachten, 1985
- De voorzittershamer van de Marinesociëteit 'Modderlust' in Soerabaja
- Matrozenpak (tropentenu), eind 19e eeuw
- Scheepsmodel raderstoomschip Zr.Ms. Bromo (1842-1871)
- Fotomapje van de Netherlands Indies Government Information Service 'Japanese surrender at Timor, 11 sept. 1945' (in aanwezigheid van de Abraham Crijnssen)
- 15 marine gerelateerde kunstwerken van de hand van Rob van Straaten (1926-2012)

Aanwinsten Mariniersmuseum

- Model van Zr. Ms. Johan Wit, door de Stichting Vrienden van het Mariniersmuseum.
- Bruiklenen Rijksmuseum: Originele hoed van een zogenaamde "hoedjesman" uit 1871; Sabel die gebruikt werd aan boord van de kanonneerboot van Van Speijk

Aanwinsten Marechausseemuseum

- Knoopjes, oorspronkelijke schenking van de Duitse Keizer Wilhelm II

Collectiebeheer en registratie

De collectie van het Mariniersmuseum is aan zijn influx begonnen in het depot van het Nationaal Militair Museum, dit zal naar alle waarschijnlijkheid in het 1e halfjaar van 2018 worden afgerond. Naar aanleiding van de inspectie door de Erfgoedinspectie is het Marechausseemuseum begonnen met het beter vastleggen van haar objecten en collectie. Dit project hopen we eind 2020 naar tevredenheid van de inspectie afgerond te hebben. Parallel wordt toegewerkt naar ordentelijk wapenbeheer als integraal deel van het collectiebeheer. De bewaaromstandigheden van de wapencollectie blijken niet op orde te zijn: daarom zal deze voor een groot gedeelte een nieuwe standplaats krijgen in het wapendepot van het NMM.

Digitale ontsluiting

In 2017 hebben de musea hun inspanningen op het gebied van digitale ontsluiting van de collectie met kracht doorgezet. In totaal is 70% van de collectie van het Nationaal Militair Museum gedigitaliseerd. Voor het Marinemuseum is dit reeds 89%. Het Mariniersmuseum is voor 58% gedigitaliseerd. Het Marechausseemuseum heeft met een percentage van 20% het meeste werk voor de boeg.

De collectie van het Nationaal Militair Museum is digitaal ontsloten via de eigen website

Beeld: Historische sensatie! De collectiemedewerkers van het Nationaal Militair Museum bekijken buitgemaakte Spaanse scheepsvlag met het wapen van Filips II uit de 80-jarige Oorlog. Deze zal in 2018 te zien zijn op de tentoonstelling 'Willem' over Willem van Oranje. Een van de vele topstukken. Deze gigantische vlag hing eeuwenlang in de Haagse Ridderzaal.

5. FONDSENWERVING EN RELATIEBEHEER

MET DANK AAN...

Trots en dankbaar zijn we dat zoveel gulle gevers onze Defensiemusea een warm hart toedragen. Dankzij de structurele steun van het Ministerie van Defensie en bijdragen van fondsen, vrienden, partners en donateurs zijn de Defensiemusea in staat om op verschillende manieren vorm te geven aan haar kerntaak. Alles in het belang van de missie van de musea: “met kracht het militaire verhaal en het verhaal van militairen een plek geven in publieke discussies door zoveel mogelijk mensen de krijgsmacht in heden en verleden te laten beleven, omdat oorlog en conflict onlosmakelijk verbonden zijn met de wereld waarin we leven en dus met ons”.

6. PERSONEEL EN ORGANISATIE

Organisatieontwikkeling

Gedurende 2017 zijn er 18 nieuwe medewerkers gestart bij de Koninklijke Stichting Defensiemusea (KSD), verdeeld over alle vestigingen. Er heeft 1 HBO- en 1 WO-stagiair stage gelopen. Daarnaast is er aan ongeveer 8 leerlingen van het middelbaar onderwijs een maatschappelijke stageplek geboden. Begin 2017 zijn de laatste twee oud-medewerkers van het Legermuseum uit dienst getreden, en er zijn elf medewerkers uit dienst getreden, waarvan drie Vestigingsdirecteuren.

Op 31 december 2017 waren bij de KSD 73 personen (60,3 fte) in dienst, waaronder drie oproepkrachten. Daarnaast werden zes externen ingezet (3,8 fte, via een ZZP- of detachingscontract), en waren er ruim 380 vrijwilligers in de vier vestigingen actief als gastheer/gastvrouw, portier, rondleider of bij het behoud en beheer van de collectie.

HR-cyclus

De KSD streeft naar een goed werkend systeem voor instroom, door- en uitstroom van medewerkers. In 2017 zijn alle functieprofielen met competentieprofielen en de beoordelingssystematiek definitief vastgesteld. De medewerkers zijn hierover persoonlijk geïnformeerd en in het vierde kwartaal zijn vrijwel alle medewerkers door middel van een training/workshop geschoold in hun eigen rol in de uitvoering van de nieuwe beoordelingssystematiek.

Verbinding

In 2017 is verder gewerkt aan de verbinding tussen de vijf werklocaties. Op diverse werkgebieden zijn er locatie-overschrijdende overlegvormen ontstaan. Er is een intranet ontwikkeld dat in maart 2018 live zal gaan. Een projectgroep geeft daar in 2018, gefaseerd, meer inhoud aan, met al uiteindelijk doel alle interne communicatie te verzamelen op dit centrale communicatiemiddel. Op 2 oktober 2017 was het eerste KSD-bedrijfsuitje. Een zeer geslaagde dag in Amsterdam waar vrijwel alle medewerkers bij aanwezig waren. Tevens is er voor alle medewerkers die sinds begin 2016 in dienst zijn getreden een interactief introductieprogramma opgezet. In 2017 zijn de locaties Nationaal Militair Museum en Marechausseemuseum aangedaan. In 2018 zullen de andere twee musea bezocht worden. Het betreft een groep van ongeveer 25 medewerkers die hieraan deelnemen. De introductie van de vier musea aan nieuwe medewerkers wordt opgenomen in het inwerkprogramma van nieuwe medewerkers.

Personeelsbestand

Het KSD-MT heeft in 2017 een aantal personele wijzigingen gekend. Op 1 mei 2017 is P.W.M. van der Sijs gestart in de functie van Vestigingsdirecteur van het Marinemuseum te Den Helder. Op 1 oktober 2017 is de heer R. Parijs gestart in de functie van Vestigingsdirecteur van het Marechausseemuseum te Buren. En in december 2017 is mevrouw F.C. van Steekelenburg – van der Stelt aangenomen om per 1 maart 2018 te starten in de functie van Vestigingsdirecteur van het Mariniersmuseum te Rotterdam.

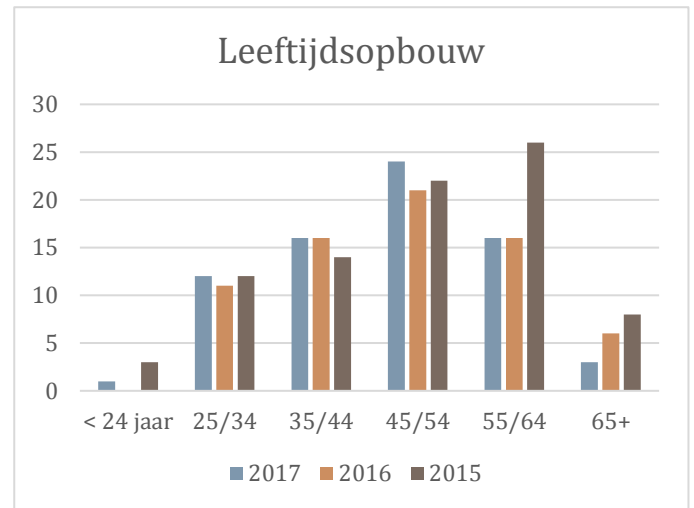
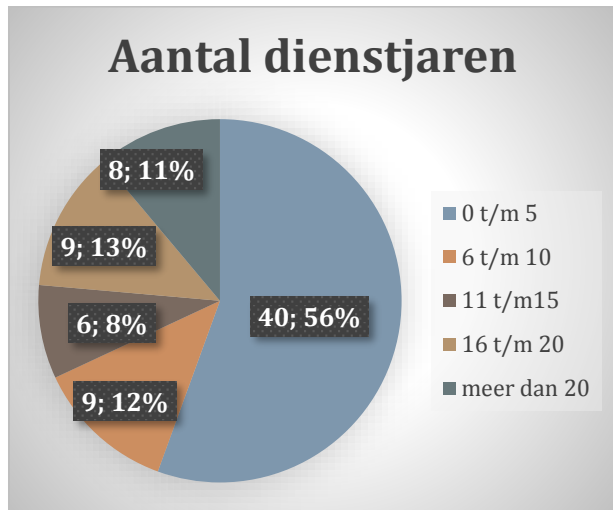
De samenstelling van het gehele personeelsbestand op 31 december in dienst was als volgt:

2017	Aantal	FTE	%
Mannen	36	31	49%
Vrouwen	37	29,3	51%
2016			
Mannen	39	32,5	56%
Vrouwen	31	22,3	44%
2015			
Mannen	47	44,6	55%
Vrouwen	38	23,7	45%

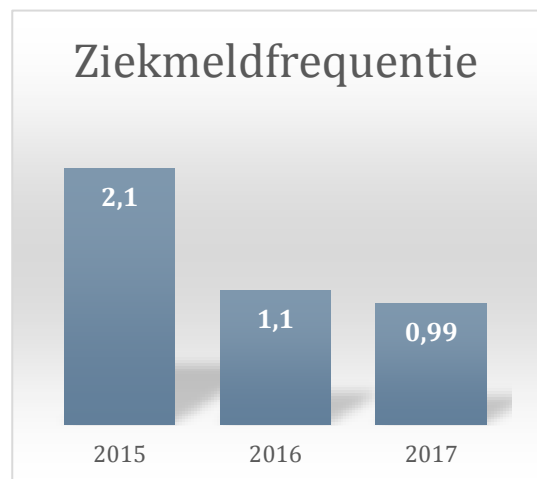
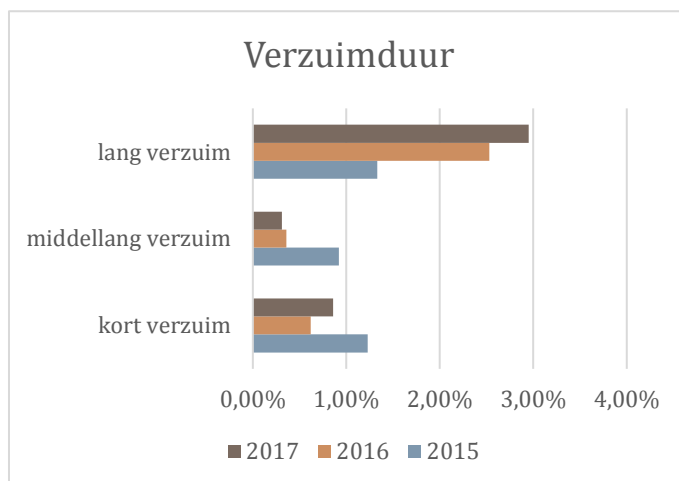
Leeftijdsoopbouw en dienstjaren

Met een gemiddelde leeftijd van 46 jaar en een gemiddeld aantal dienstjaren van 8,38 is de KSD vergelijkbaar met andere musea in Nederland.

Ziekteverzuim

Het gemiddelde ziekteverzuim in 2017 is 4,13%, iets hoger dan in 2016 (3,51%). De stijging doet zich voor door met name langdurig zieken. De ziekmeldfrequentie is gedaald tot 0,99 en is gelijk aan het landelijk gemiddelde. In de daling van het aantal verzuimmeldingen per persoon ten opzichte van 2015 en 2016 is zichtbaar dat de aandacht van de leidinggevenden en P&O bij verzuim in voldoende mate aanwezig is. Het ziekteverzuim percentage is exclusief verlof aangaande zwangerschap.

Arbeidsvoorwaarden

De Museum CAO heeft een doorlooptijd van oktober 2016 t/m september 2018. Op een verhoging van de CAO lonen per 1 oktober 2017 van 1,5% na is er verder niks gewijzigd. Wel is er in 2017 een start gemaakt met de vorming van een professioneel HR beleid binnen de KSD. De Museum CAO voorziet niet in alle situaties over een pasklare procedure, maar zal uiteraard wel een leidraad vormen in het HR-beleid.

Ondernemingsraad

In het najaar van 2015 zijn er verkiezingen gehouden voor de nieuwe ondernemingsraad van de Koninklijke Stichting Defensiemusea voor een termijn van 4 jaar. De ondernemingsraad bestaat uit minimaal één afgevaardigde van iedere vestiging. Begin 2017 is het OR-lid dat als afgevaardigde van het Bedrijfsbureau deelnam aan de OR afgetreden vanwege een nieuwe rol binnen de KSD. Er is voor gekozen om een externe secretaris in te huren voor een periode van een jaar. Gedurende 2017 heeft de ondernemingsraad acht keer vergaderd met de bestuurder. De uitvoering van het project HerOverweging was -naast de algemene voortgang en de werksfeer in de vestigingen- het meest besproken onderwerp.

7. ZAKELIJK BELEID

Governance

De KSD heeft zich gecommitteerd aan de Governance Code Cultuur. De stichting werkt met een raad-van-toezicht-model. Algemeen directeur Paul van Vlijmen is eindverantwoordelijke.

Bedrijfsvoering, gebouw en voorzieningen

Nationaal Militair Museum

Zakelijk

In het laatste kwartaal vond de afronding plaats van de inrichting van NMM Zakelijk. Een samenwerkingsverband tussen Heijmans/Vermaat/NMM op het gebied van activiteiten voor de zakelijke markt. Het bestaande contract heeft niet kunnen voorzien hoe goed het gebouw en de locatie zich lenen als vergader- en feestlocatie. Op basis van afspraken t.a.v. verdeelsleutels van opbrengsten en investeringen zijn nu voor de toekomst afspraken gemaakt tussen de drie betrokken partijen. In 2018 wordt een proefperiode ingesteld waarna een evaluatie gepland staat.

Cultureel ondernemerschap

Aan de kant van het cultureel ondernemerschap zijn verdere stappen gemaakt in de richting van de oprichting van een 'business circle' onder de naam Geef8. De lancering van de nieuwste editie van Call of Duty in het museum was een eerste vorm van samenwerking c.q. bartering met het bedrijfsleven, die dankzij het enorme bereik (>1M kijkers) het museum bij nieuwe doelgroepen, op een nieuwe manier onder de aandacht heeft gebracht.

Marinemuseum

NGE- onderzoek

In verband met de renovatie van de kademuren is er begin juli onderzoek gedaan naar niet gesprongen explosieven (NGE) ter hoogte van de ligplaatsen van de schepen Schorpioen en Crijnssen. De schepen zijn gedurende het NGE-onderzoek verplaatst naar de andere zijde van het bassin. Na afronden van het onderzoek zijn de schepen weer teruggelegd op hun oorspronkelijke ligplaats zodat ze een belangrijk deel van de zomervakantie toch bezocht konden worden. Vanaf begin juli heeft Vermaat BV de horeca exploitatie overgenomen van De Kampanje. Met de beperkte beschikbaarheid van de horecafaciliteiten aan boord van de Schorpioen was exploitatie door de Kampanje niet langer aan de orde. Het museum zou forse investeringen moeten dragen voor een tijdelijke voorziening. Met Vermaat is een geheel andere verdeelsleutel afgesproken waarmee het exploitatieresultaat (positief, dan wel negatief) direct bij het museum terechtkomt. Bij deze samenwerking is er maar zeer beperkt geïnvesteerd in keukeninventaris e.d.

Begin november zijn de schepen voor langere tijd verlegd naar de overzijde van het bassin. Tot eind januari 2018 vindt er opnieuw een NGE-onderzoek plaats alvorens er begonnen kan worden met de renovatie van de kademuren.

De onduidelijkheid over de voortgang van de werkzaamheden en de beschikbaarheid van de schepen hindert het museum op meerdere vlakken in de exploitatie. Allereerst is er het gemis aan horeca faciliteiten, daarnaast ontbreekt het aan een ruimte voor groepsontvangsten (sales) en kleine tentoonstellingen of exposities. Ook creëert het onduidelijkheid over het benodigde aantal vrijwilligers. Momenteel is nog niet aan te geven wanneer de schepen weer definitief terug kunnen naar de reguliere ligplaats.

Risico, Inventarisatie & Evaluatie (RI&E)

In het vierde kwartaal is er een goedgekeurde RI&E opgeleverd. De uit dit rapport voortvloeiende lijst met aandachtspunten is omgezet in een actiepuntenlijst waar inmiddels op wordt geacteerd. Eind 2017 is een concept calamiteitenplan opgeleverd dat als basis fungeert voor trainingen die gepland staan voor het eerste kwartaal 2018.

Ook is er een vernieuwde versie van het BHV-plan. Op basis van dit plan zijn er de laatste maanden van het jaar een aantal test ontruimingen geweest. Met de bevindingen uit deze testen wordt er ook in het eerste kwartaal van 2018 getraind voor de BHV.

De baliemedewerkers zijn inmiddels bijna allemaal opgeleid als ploegleider BHV. De verwachting is dat voor het seizoen 2018 de BHV-organisatie volledig staat.

Marechausseemuseum

Modernisering

In overleg met de verhuurster (Stichting Weeshuis) zijn de eerste stappen gezet voor eventuele moderniseringsmogelijkheden aan het vastgoed. De kantoren van de vaste medewerkers zijn verplaatst naar het gemoderniseerde pand aan de Commanderij 20. De vrijvallende kantoorruimte in het Weeshuis kan dan een nieuwe museale bestemming krijgen.

Financiële positie

Het resultaat over 2017 is € 125.937 positief (2016: € 110.984 negatief). Tegenvallende publieksinkomsten bij het NMM konden worden gecompenseerd door extra inkomsten van derden en het temporiseren van uitgaven. Daarnaast zijn in het Marinemuseum en het Mariniersmuseum enkele projecten naar 2018 verschoven.

De vaststelling van de subsidie over 2016 leidde tot herziening van de resultaatsbestemming over het jaar 2016. Inmiddels zijn met het Ministerie heldere afspraken gemaakt over de regels van het vormen van de egalisatiereserve. Nader overleg over het vormen van voorzieningen en reserves voor toekomstige investeringen vindt in 2018 plaats in het regulier overleg dat eenmaal per kwartaal plaatsvindt.

8. TOEKOMST

Te zien in 2018

Onder de activiteiten van 2018 zijn drie bijzondere en op ieders eigen wijze grootse tentoonstellingen gepland.

Willem – Nationaal Militair Museum

In 2018 is het 450 jaar geleden dat de Tachtigjarige Oorlog begon. Willem van Oranje speelde een belangrijke rol in de Tachtigjarige Oorlog en legde de basis voor het ontstaan van de Republiek van de Zeven Verenigde Nederlanden. Het NMM staat stil bij dit historische moment en opent 25 april de tentoonstelling 'Willem'.

De tentoonstelling toont het leven van de jonge Willem vanaf het jaar dat hij de titel Prins van Oranje erft en als 11-jarige jongen naar de Nederlanden komt. In de tentoonstelling leer je Willem en zijn grote liefde Anna kennen. Wie was hij, hoe leefde hij? Hoe voerde je oorlog in die tijd? Maar ook: waar komt het Oranjegevoel vandaan? En, hoe Oranje ben jij zelf eigenlijk? Hoogtepunten, dieptepunten en gebruiken aan het hof en op het strijdveld

Zeesoldaten – Mariniersmuseum

Het Mariniersmuseum heeft de vaste opstelling op de schop genomen en de frisse interactieve inrichting daagt jong en oud uit zich voor even marinier te voelen. Op de derde etage worden bezoekers meegenomen naar de oprichting van het Korps Mariniers in 1665 tot aan de Koude Oorlog en ervaren daarbij het dagelijks leven van een marinier. Mariniers worden al eeuwenlang wereldwijd ingezet. Een zware en verantwoordelijke taak. Zou jij het kunnen?

Vanaf maart 2018 in het Mariniersmuseum.

De Marechaussee op Schiphol – Marechausseemuseum

In het Marechausseemuseum in Buren is vanaf zaterdag 26 mei de foto expositie "De Marechaussee op Schiphol" te zien. In deze tentoonstelling staat de aanwezigheid van de Marechaussee op luchthaven Schiphol centraal. Die aanwezigheid is veelal de reden waarom we ons veilig mogen voelen op juist deze plek. Op het tussenstation tussen vertrek en bestemming en een van de weinige 'grenzen' van Nederland.

Van 26 mei tot 1 oktober te zien in het Marechausseemuseum. Deze tentoonstelling is gerealiseerd in samenwerking met het Gelders Erfgoed Festival, die dit jaar om het thema "Over grenzen van Gelderland" draait.

De begroting voor 2018 op hoofdlijnen is als volgt:

Directe opbrengsten	2.908.000
Subsidie Ministerie van Defensie	16.033.000
Private bijdragen	147.500
Totale baten	19.088.500
Personele lasten	5.127.000
Afschrijvingen	137.500
Huisvestingslasten	9.581.000
Overige lasten	4.302.000
Totale lasten	19.147.500
Onttrekking aan de bestemmingsreserve projecten Marinemuseum	59.000
Saldo Exploitatie	0

9. PRESTATIEVERANTWOORDING EN KERNCIJFERS

De prestatieafspraken voor 2017 luiden:

Bezoekersaantallen: De vier defensiemusea ontvangen jaarlijks gemiddeld minstens 400.000 bezoekers.

Schoolbezoeken: De vier defensiemusea ontvangen jaarlijks minstens 20.000 schoolgaande leerlingen (basisschool, VMBO-, MBO- en HBO-leerlingen), inclusief leerlingen van Veva-opleidingen.

Bezoekersappreciatie: De waardering van de diverse bezoekersgroepen wordt gemonitord.

Samenwerking: De vier defensiemusea werken samen met (inter-)nationale culturele en onderwijsinstellingen, en voert jaarlijks 3 samenwerkingsprojecten uit.

Talentontwikkeling: De KSD werkt samen met (defensie-)opleidingsinstituten en biedt jaarlijks 10 stageplaatsen aan op MBO-, HBO- en wo-niveau

	Realisatie	Afspraak
Openingsuren	JA	42 uur per week 49 uur per week tijdens vakanties
Bezoekersaantallen	413.117	400.000 gemiddeld per jaar
Schoolbezoeken	20.607	20.000 per jaar
Bezoekersappreciatie	JA	Monitoring
Samenwerking	NMM: DMO-TNO Science for Humanity Inner Mongolia Museum Fotomuseum Rotterdam Marinemuseum: met de Maritieme musea en Rijksmuseum voor de Herdenking van de slag om Chatham Marechausseemuseum: Einsteinproject	3 samenwerkingsprojecten
Talentontwikkeling	10, waarvan 7 maatschappelijke stages 5 colleges Jeugduniversiteit School project ontwerp een tentoonstelling Marechausseemuseum	10 stageplaatsen

FACT: het NMM verwelkomde in 2017 haar miljoenste bezoeker!

Onderstaande tabel geeft inzicht in de kengetallen per vestiging

	Nationaal Militair Museum	Marine- museum	Mariniers- museum	Marechaussee- museum
Openingsuren regulier/vakanties	42/49	42/49	41/48	33/39
Aantal bezoekers	287.223	95.202	16.849	13.843
Waarvan scholieren	16.797	2.740	717	353
Omvang collectie	300.000	37.000	51.000	16.500
Waarvan tentoongesteld	3.500	1.589	327	10.000
Collectie % gedigitaliseerd	70%	89%	85%	20%
Aanwinsten/schenken	30	645	100	32
Aantal bruiklenen (in/uitgaand)	3/22	119/11	9/2	10/0
Publieksinkomsten	€ 2.208.351	€ 541.326	€ 46.614	€ 55.707
Aantal fte	30	13	6	5
Aantal vrijwilligers	192	150	15	25
Mediawaarde free publicity	€ 5.530.967	€ 1.134.779	Onbekend	Onbekend

JAARREKENING

10. BALANS

(na bestemming van het exploitatieresultaat)
(bedragen in €)

ACTIVA

	31-12-2017	31-12-2016
I. Materiele vaste activa	318.744	391.386
Totale vaste activa	318.744	391.386
II. Voorraden	88.650	97.888
III. Vorderingen en overlopende activa	2.019.395	2.001.959
IV. Liquide middelen	3.326.275	3.166.087
Totale vlottende activa	5.434.320	5.265.934
TOTALE ACTIVA	5.753.064	5.657.320

PASSIVA	31-12-2017	31-12-2016
V. Algemene reserve	556.756	616.982
VI. Egalisatiereserve	307.405	0
VII. Bestemmingsreserves	1.392.268	1.513.510
Totale eigen vermogen	2.256.429	2.130.492
VIII. Voorzieningen	988.615	1.153.295
IX. Kortlopende schulden en overlopende passiva	2.508.020	2.373.533
Totale vreemd vermogen	3.496.635	3.526.828
TOTALE PASSIVA	5.753.064	5.657.320

11. EXPLOITATIEREKENING

(bedragen in €)

BATEN	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Directe opbrengsten	3.132.514	3.084.000	2.958.191
1. Publieksinkomsten	2.851.998	3.059.000	2.846.890
Entree inkomsten	2.417.290	2.507.000	2.321.840
Educatie en rondleidingen	136.311	139.000	147.525
Evenementen	236.816	345.000	327.116
Winkel	26.493	42.000	21.628
Horeca	35.088	26.000	28.781
2. Overige inkomsten	280.516	25.000	111.301
Subsidie Ministerie van Defensie	15.893.000	16.160.000	15.800.000
3. Bijdrage beschikbaarheidsvergoeding	8.360.000	8.360.000	8.300.000
4. Exploitatiebijdrage	7.533.000	7.500.000	7.500.000
5. Doelsubsidie	0	300.000	0
6. Overige bijdragen uit private middelen	229.471	171.000	88.449
BankGiro Loterij	130.933	50.000	63.349
Bijdrage Marechaussee Meeting Point	20.600	21.000	20.600
Fondsen en particulieren	77.938	100.000	4.500
Totale subsidies / Bijdragen	16.122.471	16.331.000	15.888.449
TOTALE BATEN	19.254.985	19.415.000	18.846.640

LASTEN	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
7. Personele lasten	5.020.536	5.031.000	4.976.631
Salarissen	4.040.594	4.091.000	3.798.079
Vrijwilligers	366.225	380.000	340.084
Externen	214.153	175.000	308.214
Overige personeelskosten	399.564	385.000	394.681
Dotatie aan voorziening personeel ex Legermuseum	0	0	135.573
8. Afschrijvingen	128.407	115.000	104.341
9. Huisvestingslasten	9.643.936	9.675.000	9.445.408
Huur NMM	8.332.697	8.360.000	8.276.568
Huur	445.020	451.000	426.814
Overige huisvestingslasten	702.051	659.000	563.026
Afdracht 30% entreegelden	164.168	205.000	179.000
10. Overige lasten	4.339.336	4.727.000	4.401.283
Marketing exposities en publiek	3.012.359	3.126.000	2.495.729
Collectiekosten	674.907	840.000	872.487
Kosten adviseurs	261.006	150.000	613.609
ICT kosten	86.275	100.000	123.145
Kantoorkosten	93.508	109.000	111.542
Overige kosten	211.281	102.000	184.771
Collectieadviseurs	0	300.000	0
TOTALE LASTEN	19.132.215	19.548.000	18.927.663
Saldo rentebaten/-lasten	3.167	3.000	-29.961
EXPLOITATIERESULTAAT	125.937	-130.000	-110.984

BESTEMMING EXPLOITATIERESULTAAT	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
Onttrekking uit bestemmingsreserve projecten Marinemuseum	-/- 96.476	220.000	-/- 37.158
Toevoeging/onttrekking aan de egalisatiereserve	132.682	0	-/- 112.976
Toevoeging aan de algemene reserve	89.731	-/- 90.000	14.384
Toevoeging aan bestemmingsreserve collecties	0	0	24.766
	125.937	-/- 130.000	-/- 110.984

12. TOELICHTING OP DE JAARREKENING

Algemeen

Activiteiten

De Koninklijke Stichting Defensiemusea, opgericht op 25 juni 2014, vormt de overkoepelende organisatie van de vier Nederlandse Defensiemusea. De stichting heeft ten doel het bevorderen van kennis over en het geven van inzicht in de betekenis van de krijgsmacht voor de Nederlandse samenleving in heden, verleden en in de toekomst, en het in stand houden van het cultureel historisch erfgoed van de krijgsmacht (art. 3.1 statuten).

De activiteiten van Koninklijke Stichting Defensiemusea, statutair en feitelijk gevestigd te Soest, bestaan voornamelijk uit:

- het exploiteren van het Nationaal Militair Museum in Soest, het Marinemuseum in Den Helder, het Mariniersmuseum in Rotterdam en het Marechausseemuseum in Buren;
- het presenteren van de collectie aan een zo groot en divers mogelijk publiek op een aantrekkelijke en moderne wijze;
- het daartoe verwerven, bewaren, beheren, registreren, conserveren en restaureren van de collectie en het verrichten van wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot de collectie;
- samenwerking aan te gaan met (inter-)nationale musea, maatschappelijke instanties en organisaties op het gebied van cultureel erfgoed, (militaire) geschiedenis, onderzoek en onderwijs.

Het vermogen van de stichting wordt gevormd door:

- subsidies, bijdragen en giften van de overheid en particuliere instellingen;
- de opbrengst van de verkoop van toegangsbewijzen;
- hetgeen wordt verkregen door schenkingen, erfstellingen en legaten,
- andere baten.

Verbonden partijen

Er zijn geen aan Koninklijke Stichting Defensiemusea verbonden partijen.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de bepalingen in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving RJ640 “Organisaties zonder winststreven”.

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het exploitatiesaldo vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva gewaardeerd volgens het kostprijsmodel.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten worden slechts genomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten, verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Continuïteit van de activiteiten

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten vorderingen onder vlottende activa, liquide middelen, langlopende schulden en kortlopende schulden. Alle financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, inclusief direct toerekenbare transactiekosten. Na de eerste opname worden financiële instrumenten gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs.

Collectie

De collectie die middels de beheersovereenkomsten in beheer is gegeven, is eigendom van de Staat der Nederlanden en is daarom niet in de balans opgenomen. Op grond van de beheersovereenkomsten worden verworven collecties om niet overgedragen aan de Staat en worden derhalve in het jaar van aankoop direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's de functionele valuta van de stichting.

Schattingen bij de toepassing van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. Er zijn geen waarderingsgrondslagen naar de mening van de directie die kritisch zijn ten aanzien van schattingen en veronderstellingen voor het weergeven van de financiële positie.

Wet Normering Bezoldiging Topfunctionarissen

Voor de uitvoering van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de (semi)publieke sector (WNT) heeft de stichting zich gehouden aan de beleidsregel toepassing WNT en deze als normenkader bij het opmaken van de jaarrekening gehanteerd.

Grondslagen voor de waardering van de activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de verwachte toekomstige gebruiksduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

Bedrijfsmiddelen met een aanschafwaarde boven de 15.000 euro en een verwachte levensduur van meer dan een jaar worden geactiveerd. ICT apparatuur wordt niet geactiveerd.

Vorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde. Deze lagere netto-opbrengstwaarde wordt bepaald door individuele beoordeling van de voorraden. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incourantheid van de voorraden.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien middelen niet ter vrije beschikking staan, dan wordt hiermee bij de waardering rekening gehouden.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen van de stichting wordt ingedeeld in verschillende reserves.

Algemene reserve

Dit betreft dat deel van het eigen vermogen waar geen specifieke besteding aan is gegeven door derden of de directie. De Algemene reserve moet worden gezien als continuïteitsreserve. Het bestuur streeft naar een algemene reserve die de grootte heeft van 50% van de jaarloonsom.

Egalisatiereserve

Het verschil tussen de vastgestelde subsidie en de werkelijke kosten van de activiteiten waarvoor subsidie werd verleend komt op voorschrift van het ministerie van Defensie ten gunste onderscheidenlijk ten laste van de egalisatiereserve.

Bestemmingsreserves

Aan deze van het vermogen afgezonderde reserves is door de directie van de stichting onder goedkeuring van de Raad van Toezicht een in de jaarrekening omschreven bestedingsmogelijkheid gegeven. Deze ligt in het verlengde van de doelstelling van de stichting.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is, en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

Tenzij anders vermeld worden de voorzieningen gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de betreffende verplichtingen af te wikkelen. Indien het effect van de tijds waarde van geld materieel is en betrouwbaar kan worden berekend zijn de voorzieningen opgenomen tegen de contante waarde van de verplichting.

Wanneer de verwachting is dat een derde de verplichtingen vergoedt, en wanneer het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen.

Personeelsbeloningen

De personeelsbeloningen worden onderverdeeld in vier categorieën:

Korte termijn personeelsbeloningen

Korte termijn personeelsbeloningen zijn personeelsbeloningen die betaalbaar zijn binnen 1 jaar na het einde van het boekjaar waarin de werknemer de prestaties heeft verricht. Binnen KSD bestaat deze categorie onder meer uit salarissen (inclusief vakantiegeld) en alle vaste en variabele toeslagen, bijdragen voor werknemersverzekeringen doorbetaling loon bij ziekte. De kosten uit hoofde van deze personeelsbeloningen worden in de exploitatierekening verantwoord op het

moment dat de prestaties zijn verricht of rechten op beloningen zijn ontstaan (bijvoorbeeld vakantiegeld).

Vergoedingen na uitdiensttreding

Deze categorie vergoedingen betreft personeelsbeloningen die verschuldigd kunnen zijn na beëindiging van het dienstverband. Onder deze categorie valt de pensioenregeling. De KSD heeft voor zijn personeel een collectieve middellood pensioenregeling ondergebracht bij het Pensioenfonds ABP. De stichting heeft geen verplichting tot het verrichten van extra betalingen of herstellpremies als gevolg van een lage dekkingsgraad van het pensioenfonds. Ook heeft de stichting geen verplichting tot het vergoeden van de nadelen van individuele waardeoverdrachten. De premies worden verantwoord in de exploitatierekening zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen. De premie en franchise worden jaarlijks door het pensioenfonds vastgesteld.

Andere lange termijn personeelsbeloningen

Bij andere lange termijn personeelsbeloningen gaat het om personeelsbeloningen die niet volledig betaalbaar zijn binnen 1 jaar na het einde van het boekjaar waarin de werknemer de prestaties verrichtte. Deze categorie bestaat uit jubileumuitkeringen. De verplichtingen met betrekking tot de jubileumuitkeringen komen voort uit een bepaling in de cao van KSD dat een medewerker recht heeft op een gratificatie als hij een aantal aaneengesloten jaren in dienst is. Bij de berekening wordt rekening gehouden met blijf-kansen per leeftijdscategorie. Deze zijn gebaseerd op historische gegevens. De verplichting wordt contant gemaakt.

Vertrekregelingen

Dit betreft personeelsbeloningen die zijn verschuldigd als gevolg van een beslissing om het dienstverband van een werknemer te beëindigen voor de normale pensioendatum of de beslissing van een werknemer om in ruil voor een aangeboden vergoeding vrijwillig ontslag te nemen. De kosten voor ontslagvergoedingen worden volledig in de exploitatierekening opgenomen.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het exploitatieresultaat wordt bepaald als het verschil tussen het totaal der baten en het totaal der lasten. De baten en lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde grondslagen voor waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Voorzienbare verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van

het boekjaar worden meegenomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden en wordt voldaan aan de voorwaarden voor het opnemen van voorzieningen.

Subsidies

De structurele subsidies die worden ontvangen ten behoeve van de exploitatie van voortdurende activiteiten worden als baten verantwoord in de exploitatierekening in het jaar waar de toekenning voor geldt. De subsidies worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en KSD de condities voor ontvangst kan aantonen.

Giften

De niet-financiële bijdrage die door vrijwilligers wordt geleverd, wordt niet in de staat van baten en lasten verantwoord.

Afschrijvingen

Materiele vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

13. TOELICHTING OP ONDERSCHIEDEN POSTEN VAN DE BALANS

I. Materiele vaste activa

	Beveiligings apparatuur	Overige bedrijfs middelen	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2016	91.192	300.194	391.386
Investerings 2017	0	56.232	56.232
Desinvesteringen 2017	0	467	467
Afschrijvingen 2017	23.695	104.712	128.407
Boekwaarde per 31 december 2017	67.497	251.248	318.744
Aanschafwaarde t/m 31 december 2017	118.478	730.869	863.347
Afschrijvingen t/m 31 december 2017	50.982	479.622	544.604
Boekwaarde per 31 december 2017	67.496	251.248	318.744

Het afschrijvingspercentage bedraagt 20%.

Een specificatie van de in 2017 geïnvesteerde bedragen :

	Boekwaarde per 31 december 2016	Investerings 2017	Des investerings 2017	Afschrij vingen 2017	Boekwaarde per 31 december 2017
Beveiligingsapparatuur	91.192			23.695	67.497
Overige bedrijfsmiddelen					
Vervoermiddelen	2.800		467	2.333	0
Inrichting depot	86.669	15.753		48.383	54.039
Bewegwijzering Marinemuseum	17.492			4.206	13.286
Entree Marinemuseum	70.059			16.781	53.277
Camerasysteem Marinemuseum	32.272			6.990	25.282
Toegangscontrole Marinemuseum	18.083			4.280	13.803
Verlichting Marinemuseum	26.958			6.221	20.737
Kantoorinrichting KSD	25.258			5.785	19.473
Kantoorinrichting NMM	20.604			4.665	15.939
Verlichting Loopbrug NMM		23.682		3.947	19.735
Tentoonstellingsmiddelen		16.797		1.120	15.677
Totaal overige bedrijfsmiddelen	300.194	56.232	467	104.712	251.248
Totaal	391.386	56.232	467	128.407	318.744

II. Vlottende activa

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Vorraden		
Voorraad winkels	57.641	68.493
Voorraad museumkaarten	<u>31.009</u>	<u>29.395</u>
Totaal	<u>88.650</u>	<u>97.888</u>

De winkelvoorraad per vestiging:	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
NMM	28.598	38.141
Marinemuseum	14.326	13.999
Mariniersmuseum	13.219	13.933
Marechausseemuseum	1.498	2.420
Totaal	57.641	68.493

De winkelvoorraad in het NMM betreft de voorraad materialen voor workshops en kinderfeestjes.

III. Vorderingen en overlopende activa

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Vorderingen	1.183.917	1.067.447
Overlopende activa	<u>835.478</u>	<u>934.512</u>
Totaal	<u>2.019.395</u>	<u>2.001.959</u>

Vorderingen	31-12-2017	31-12-2016
Debiteuren	3.557	14.192
Lening u/g HES	0	7.000
Te ontvangen entreegelden en zaalhuur	138.360	87.186
Borgsommen	8.981	3.981
Vordering op personeel	0	8.383
Belastingen	656.418	779.846
Uitkering Museumkaart	233.546	130.429
ANWB, de Kampanje, Gom	12.005	13.681
rente 4e kwartaal	2.258	4.703
Overige vorderingen	22.899	0
Bankgiroloterij	105.893	18.046
Totaal	1.183.917	1.067.447
 Overlopende activa	 31-12-2017	 31-12-2016
Vooruitbetaalde bedragen	835.478	934.512

De overlopende activa zijn kosten voor 2018 die in 2017 zijn betaald. Voor € 792.567 betreft dit de vooruitbetaalde huur.

IV. Liquide middelen	31-12-2017	31-12-2016
Banken	3.302.200	3.140.072
Kas	16.750	14.075
Gelden onderweg	7.325	11.940
Totaal	3.326.275	3.166.087

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de Stichting

Eigen vermogen

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
V. Algemene reserve		
Stand per 31 december 2016	616.982	602.598
Onttrekking o.b.v. correctie	-/- 149.957	0
Toevoeging o.b.v. bestemming	89.731	14.384
Stand per 31 december 2017	<u>556.756</u>	<u>616.982</u>
VI. Egalisatie reserve		
	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Stand per 31 december 2016	0	112.976
Toevoeging o.b.v. correctie	174.723	0
Toevoeging/onttrekking o.b.v. bestemming	132.682	-/- 112.976
Stand per 31 december 2017	<u>307.405</u>	<u>0</u>

Het Ministerie van Defensie heeft bij de vaststelling van de subsidie over 2016 geconstateerd dat de resultaatbestemming van 2016 niet conform de subsidievoorwaarden is verwerkt. Voor onttrekkingen uit de egalisatiereserve is voorafgaande toestemming van het Ministerie benodigd. Ook de opbrengst van de veiling van collectie dient in de egalisatiereserve te worden gestort, en binnen die reserve conform de Lamo te worden bestemd voor collectiebeheer en -aankoop. Ultimo 2017 bedraagt het voor collectie bestemde bedrag in de egalisatiereserve € 40.630.

Dit heeft geleid tot een herziene verwerking van het exploitatieresultaat 2016 in het boekjaar 2017.

De correcties betreffen het onttrekken uit de egalisatiereserve van de kosten voor de toevoeging aan de voorziening ex-personeel Legermuseum aan de Egalisatiereserve, en het in de egalisatiereserve verwerken van de opbrengst van de collectieverkoop.

De bestemming van het exploitatieresultaat 2016 is op basis van de vaststelling als volgt gewijzigd:

	<u>Was</u>	<u>Wordt</u>	<u>Correcties</u>
Bestemmingsreserve projecten Marinemuseum	-/- 37.158	-/- 37.158	0
Bestemmingsreserve collecties	24.766	0	-/- 24.766
Egalisatiereserve	-/- 112.976	61.747	174.723
Algemene reserve	14.384	-/- 135.573	-/- 149.957

VII. Bestemmingsreserve	31-12-2016	Toevoegingen	Onttrekkingen	31-12-2017
Bestemmingsreserve projecten Marinemuseum	477.693	0	-/- 96.476	381.217
Bestemmingsreserve collectie	35.817	0	-/- 24.766	11.051
Bestemmingsreserve aanpassing vaste opstellingen	1.000.000	0	0	1.000.000
	1.513.510	0	-/- 121.242	1.392.268

De bestemmingsreserve voor de aanpassing vaste opstellingen is gevormd met het doel de publiekswaarde van de museale opstellingen op peil te brengen en te houden. In de komende jaren worden investeringen in de vestigingen in Den Helder, Rotterdam en Buren uitgewerkt.

De bestemmingsreserve projecten Marinemuseum betreft kosten van gelabelde projecten die tussen 2014 en 2018 worden uitgevoerd. Jaarlijks worden de uitgaven verantwoord aan de CZSK. Onderstaand overzicht toont de projecten in detail.

Bestemmingsreserve projecten Marinemuseum

Overzicht mutaties per project	Saldo 31-12-2016	Onttrekking 2017	Her bestemming restant	Saldo 31-12-2017
Herinrichting museumrestaurant	100.000			100.000
Hal admiraliteit	15.000			15.000
Exposities	169.000	69.000		100.000
Renovatie straatwerk	30.000			30.000
Kornwerderzand	20.000	20.000		0
Ombouwen goederenlift GSMK in personenlift	125.000			125.000
Lichtproject Ruyterbol	10.000	7.476	-2.524	0
Onvoorzien	8.693		2.524	11.217
Totaal	477.693	96.476	0	381.217

VIII. Voorzieningen

	31-12-2016	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	31-12-2017
Voorziening personeel ex- Legermuseum (*1)	1.103.971	0	-/- 169.243	934.728
Voorziening jubileumuitkeringen (*2)	49.324	4.563	0	53.887
	1.153.295	4.563	-/- 169.243	988.615

*1 In het Legermuseum is een voorziening gevormd ter dekking van de personeelskosten die voortvloeien uit de reorganisatie. Deze voorziening is getroffen voor voormalige werknemers van het Legermuseum waar geen plaats voor is ("boventallige werknemers") binnen de KSD en voor voormalige werknemers van het Legermuseum die in dienst van de KSD een lager salaris gaan verdienen dan zij verdienden bij het Legermuseum en ter compensatie van dat verschil een salarissuppletie krijgen.

Met de boventallige werknemers is een regeling getroffen die ziet op loonbetalingen en/of uitkeringen tot maximaal de pensioengerechtigde leeftijd, rekening houdende met:

- Wettelijk kader (zoals (B)WW termijn en percentages) en Sociaal Beleidskader (SBK);
- Specifieke afspraken (zoals individuele pensioenleeftijd);
- Vakantiegeld en 13e maand;
- Werkgeverslasten

Met de werknemers die een functie in actieve dienst kregen bij de KSD is afgesproken dat zij na overgang krachtens de Wet Overgang Onderneming (WOO) minimaal gelijke arbeidsvoorwaarden zouden krijgen. Een en ander impliceert dat benoeming in functies waar een lagere beloning voor staat dan betreffende werknemers kenden in dienst bij het Legermuseum, leidt tot een loonsuppletie. De suppletie is tevens basis voor de berekening van vakantiegeld, 13e maand en pensioentoeslag en van toepassing tot pensioendatum. Wanneer alle werknemers tot pensioendatum in dienst blijven van de KSD is voor deze groep een bedrag van € 500.708 benodigd in de voorziening. Rekening houdend met uitstroom van medewerkers is de stand per 31 december 2017 voorzien op € 374.143.

De omvang van deze voorziening bedroeg per datum van inbreng € 2.373.000. De inbreng vanuit het Legermuseum vloeit voort uit het Overdrachtsprotocol zoals vastgesteld op 30 oktober 2015.

Door de uitkeringen in 2017 (in totaal € 169.243) bedroeg de waarde van de voorziening per ultimo 2017 € 934.728 .

*2 Op grond van de cao is een voorziening gevormd voor toekomstige jubileumgratificaties.

IX. Kortlopende schulden en overlopende passiva

	31-12-2017	31-12-2016
Crediteuren	1.398.258	1.655.923
Belastingen en premies sociale verzekeringen	171.449	53.261
Overige kortlopende schulden en overlopende passiva	938.313	664.349
Totaal	<u>2.508.020</u>	<u>2.373.533</u>

De overige kortlopende schulden en overlopende passiva betreffen onder andere de te betalen bedragen vakantiegeld en vakantiedagen. De overige bedragen betreffen kosten die zien op 2017, waarvan de afwikkeling in 2018 is voorzien.

14. NIET IN BALANS OPGENOMEN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Voor de gebouwen zijn huurovereenkomsten gesloten met diverse partijen.

<i>Adres</i>	<i>Contractpartij</i>	<i>Huur 2018</i>
Verlengde Paltzerweg, Soest	RijksVastgoedbedrijf	€ 8.413.434
Hoofdgracht, Den Helder.	RijksVastgoedbedrijf	€ 150.583
Wijnhaven, Rotterdam	De Groene groep, Allfixed	€ 214.665
Weeshuiswal 4, Buren	St. Museum der Kon. Marechaussee	€ 5.880
Plompstorengracht, Utrecht	Utrechtse Maatschappij Stadsherstel	€ 49.438

Leasecontracten

<i>Leverancier</i>	<i>Betreft</i>	<i>Jaarbedrag 2018</i>	<i>Einddatum</i>
Ricoh	4 Multifunctionals	€ 14.714	31-3-2020
Toshiba	Copiers	€ 847	30-9-2019
Broekhuis Lease	Bestelauto depot NMM	€ 6.238	januari 2022

De KSD heeft meerdere verzekeringen afgesloten. De meeste hiervan zijn per jaar opzegbaar. Twee verzekeringen zijn voor lange termijn afgesloten

<i>Leverancier</i>	<i>Soort verzekering</i>	<i>Jaarbedrag 2018</i>	<i>Einddatum</i>
Nat. Nederlanden	WIA	€ 11.202	01-01-2019
Hienfeld	Collectieve ongevallenverzekering	€ 1.648	31-12-2018

Overige Contracten

<i>Leverancier</i>	<i>Betreft</i>	<i>Jaarbedrag 2018</i>	<i>Einddatum</i>
Cultura Shared Services	Financiële administratie	€ 42.720	31-12-2020
Cultura Shared Services	Personeels- en salarisadm.	€ 11.280	31-12-2020
GOED	Arbo en verzuimbegeleiding	€ 7.100	31-12-2018
ACE paintball	Inzet Minitanks	€ 11.550	31-07-2018
Gom Schoonhouden	Schoonmaak Wijnhavenpanden	€ 19.855	04-01-2019
St. Vrijwilligers Digitaal	Roostersoftware voor vrijwilligers	€ 500	onbepaald

Het contract met Ace paintball verloopt in 2018. Op welke wijze het contract wordt verlengd is nog onderwerp van gesprek. Hierboven is het jaarbedrag opgenomen op basis van ongewijzigde verlenging. Naast de vaste kosten ontvangt Ace Paintball een vergoeding van 50% van de inkomsten ter dekking van de variabele kosten.

Ten aanzien van de collectie is op 30 oktober 2015 een beheersovereenkomst gesloten die mede omvat de collecties die middels bruikleenovereenkomsten aan de staat zijn overgedragen door de Stichting Verzameling Korps Mariniers, de Stichting museum der Koninklijke Marechaussee en de Militaire luchtvaartcollectie.

De subsidie die wordt verstrekt door het Ministerie van Defensie betreft een langdurige subsidierelatie die conform het Rijksbeleid om de vijf jaar zal worden geëvalueerd op doeltreffendheid en doelmatigheid. De eerste evaluatie vindt plaats in 2019.

15. TOELICHTING OP DE ONDERSCHIEDEN POSTEN VAN DE EXPLOITATIEREKENING

Baten

DIRECTE OPBRENGSTEN

1. Publieksinkomsten

Publieksinkomsten onderscheiden zich in de stromen Entreegelden, Educatie en rondleidingen, Evenementen, Horeca inkomsten en Winkelverkoop. In het NMM zijn zowel de winkel als de horeca ondergebracht bij de publieke partner in de DBFMO constructie. De inkomsten van de KSD uit horeca en winkel zijn daarmee niet in relatie tot de bezoekersaantallen voor het totaal uit te drukken.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Publieksinkomsten	2.851.998	3.059.000	2.846.890
Entree inkomsten	2.417.290	2.507.000	2.321.840
Educatie en rondleidingen	136.311	139.000	147.525
Evenementen	236.816	345.000	327.116
Horeca	35.088	26.000	28.781
Winkel	26.493	42.000	21.628

De entree inkomsten per vestiging	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
NMM	1.845.549	2.050.000	1.834.970
Marinemuseum	495.939	408.000	429.257
Mariniersmuseum	41.961	24.000	28.055
Marechausseemuseum	33.841	25.000	29.558
Totaal	2.417.290	2.507.000	2.321.840

De entree inkomsten zijn € 89.710 lager dan begroot. Minder bezoekers dan begroot en een lagere gemiddelde entreprijs hebben in het NMM geleid tot € 204.450 minder entree inkomsten. Dit wordt deels gecompenseerd door hogere inkomsten in de overige vestigingen.

	Aantal bezoekers			Gemiddelde inkomst per bezoeker		
	2017	Begroting	2016	2017	Begroting	2016
NMM	287.223	300.000	298.131	6,43	6,83	6,15
Marinemuseum	95.202	90.000	85.153	5,21	4,53	5,04
Mariniersmuseum	16.849	18.000	14.303	2,49	1,33	1,96
Marechausseemuseum	13.843	17.000	16.292	2,44	1,47	1,81
Totaal	413.117	425.000	413.879	5,85	5,90	5,60

De begrote gemiddelde inkomst per bezoeker voor het NMM was gebaseerd op de statistieken tot juni 2016. De ambitie om 350.000 bezoekers te behalen werd in de begroting 2017 niet financieel vertaald uit voorzichtigheidsprincipe. Een dalende trendlijn in de bezoekcijfers van het NMM werd in november en december omgebogen met een lichte stijging, waardoor het jaartotaal op 96% van 2016 is uitgekomen.

De gemiddelde inkomst per bezoeker van het Marinemuseum was in de begroting 2017 behoudend ingeschat vanwege het evenement Sail Den Helder waarvan de bezoekers gratis entree hebben in het Marinemuseum.

De inkomsten educatie en rondleidingen per vestiging

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
NMM	122.720	130.000	135.976
Marinemuseum	8.668	6.000	7.740
Mariniersmuseum	835	0	1.076
Marechausseemuseum	4.088	3.000	2.733
Totaal	136.311	139.000	147.525

De educatie inkomsten betreffen inkomsten van schoolbezoeken, rondleidingen en workshops.

Inkomsten Evenementen	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
Nacht van de militaire muziek	24.962	15.000	17.615
Paardenshow/tankshow(2016)	62.869	250.000	217.931
Minitanks en ritten militaire voertuigen	129.808	50.000	86.003
Overige evenementen	19.177	30.000	5.567
Totaal	236.816	345.000	327.116

Omdat de in 2017 geplande vliegshow niet kon doorgaan door het niet kunnen verkrijgen van de vergunning is besloten een ruiterevenement te organiseren. Te Paard! vond plaats op 26 en 27 augustus in de Arena bij het NMM. Het evenement trok 4600 bezoekers. De inkomsten die voor de vliegshow waren begroot konden niet worden gehaald met een ruiterevenement. Door ook aan de kostenkant het budget te verlagen is de exploitatie in evenwicht gebleven.

Het meerijden in Militaire voertuigen en rijden in minitanks is in de vakanties en weekenden zeer populair bij gezinnen met kinderen.

Inkomsten winkel	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
NMM	6.148	25.000	4.510
Marinemuseum	14.002	10.000	10.252
Mariniersmuseum	4.755	5.000	4.681
Marechausseemuseum	1.588	2.000	2.185
Totaal	26.493	42.000	21.628

De post winkelinkomsten bevatte voor het NMM een begroot bedrag van € 25.000 voor verkoop van de museumgids.

Inkomsten Horeca	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
Marinemuseum	19.992	12.000	11.281
Marechausseemuseum	15.096	14.000	17.500
Totaal	35.088	26.000	28.781

De horeca inkomsten betreffen het Marechausseemuseum en het Marinemuseum. In het Marinemuseum moest de Schorpioen, waarop het museum café is gehuisvest, worden verplaatst voor herstel van de kademuren. Het aflopende contract met de pachter Kampanje is daarom niet verlengd.

Er is een nieuw contract gesloten waarbij het museum een groter aandeel in de opbrengst krijgt.

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
2. Overige inkomsten	280.516	25.000	111.301
Opbrengsten administratiekosten	19.598	10.000	30.061
Veiling opbrengsten	15.864	0	24.766
Doorberekende kosten	174.103	0	34.360
Zaalhuur	56.701	8.500	10.925
Overige inkomsten	14.250	6.500	11.189

Een bedrag van € 100.000 werd doorberekend aan het consortium als bijdrage in de organisatie van de openingsactiviteiten in het NMM. De overige opbrengst uit doorberekende kosten betreffen een deel van de kosten van het techniek weekend dat samen met TNO en het ministerie van Defensie werd georganiseerd.

Het project van collectie sanering en afstoot heeft geleid verkoop van objecten via veilinghuizen. De opbrengst hiervan bedroeg in 2017 € 15.864. De richtlijnen van de Lamo bepalen dat deze inkomsten dienen te worden besteed aan collectie aankoop en –onderhoud. Het bedrag wordt toegevoegd aan de egalisatiereserve en gelabeld als bestemd voor collectie.

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
Subsidie Ministerie van Defensie	15.893.000	16.160.000	15.800.000
3. Bijdrage beschikbaarheids vergoeding	8.360.000	8.360.000	8.300.000
4. Exploitatiebijdrage	7.533.000	7.500.000	7.500.000
5. Doelsubsidie	0	300.000	0

Door de KSD werd subsidie aangevraagd voor de beschikbaarheidsvergoeding NMM, de Exploitatie van de alle vestigingen, en een doelsubsidie voor de kosten van inhuur van adviseurs voor asbest en radioactiviteit in de collectie. De doelsubsidie werd niet toegekend.

Inclusief de bijdrage voor de beschikbaarheidsvergoeding werd in totaal € 15.893.000 toegekend, met subsidiebeschikking BS2016035208.

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
6. Overige bijdragen uit private middelen	229.471	171.000	88.449
BankGiro Loterij	130.933	50.000	63.349
Bijdrage Marechaussee Meeting Point	20.600	20.000	20.600
Fondsen en particulieren	77.938	101.000	4.500

De BankGiro Loterij heeft met het NMM een overeenkomst gesloten waarbij deelnemers worden geworven op locatie. Het NMM betaalt de kosten van de lotenverkoop en ontvangt 50% van de opbrengst gedurende de periode dat een deelnemer lid blijft. Als opbrengst werd in 2017 € 217.033 ontvangen. De kosten voor werving bedroegen € 86.100 .

Het Marechaussee museum ontvangt jaarlijks een bijdrage ten behoeve van het Marechaussee Meeting Point.

Voor de tentoonstelling Zeeslag ontving het Marinemuseum bijdragen voor in totaal € 49.500 en het Mariniersmuseum ontving voor de vernieuwing van de vaste opstelling ten behoeve de realisatie van de introductiefilm een bedrag van € 15.000. Het NMM organiseerde met steun van het Mondriaan Fonds een druk bezocht symposium over afstoot van collecties.

De bijdragen van in totaal € 77.938 zijn als volgt gespecificeerd :

Vaderlandsch Fonds	25.000
St. Historische Verzameling Korps Mariniers	15.000
Karel Doorman fonds	10.000
Dorus Rijkersfonds	7.500
Mondriaan Fonds	6.800
Directie de Oostersche Handel en Reederij	5.000
Vereeniging de Prins Hendrik stichting	1.300
Admiraal van Kinsbergen fonds	700
Diverse overige bijdragen van fondsen en particulieren	6.638
Totaal	77.938

Lasten	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
7. Personele lasten	5.020.536	5.031.000	4.976.631
8. Afschrijvingen	128.407	115.000	104.341
9. Huisvestingslasten	9.643.936	9.675.000	9.445.408
10. Overige lasten	4.339.336	4.727.000	4.401.283
Totaal	19.132.215	19.548.000	18.927.663

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
7. Personele lasten	5.020.536	5.031.000	4.976.631
Salarissen	4.040.594	4.091.000	3.798.079
Vrijwilligers	366.225	380.000	340.084
Externen	214.153	175.000	308.214
Overige personeelslasten	399.564	385.000	394.681
Dotatie aan voorziening personeel ex-Legermuseum	0	0	135.573

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
Salarissen	4.040.593	4.091.000	3.798.079
Lonen	3.027.002	3.079.000	2.862.056
Sociale lasten	483.180	483.000	497.019
Pensioenlasten	421.651	393.000	334.022
Reiskosten woon-werkverkeer	108.761	136.000	104.982

De onderschrijding op de post salarissen ten opzichte van de begroting wordt verklaard door vacatures en verschuivingen naar de post Externen.

Na de afronding van de evaluatie van het functiehuis zijn in de loop van het eerste kwartaal de nog openstaande vacatures gevuld.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op de Koninklijke stichting Defensiemusea. Het voor de Koninklijke stichting Defensiemusea toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 181.000, het algemeen bezoldigingsmaximum.

WNT Verantwoording bedragen x € 1	P.M.L. van Vlijmen
Functiegegevens	Algemeen Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 – 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0
Gewezen topfunctionaris?	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	nee
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	163.047
Beloningen betaalbaar op termijn	17.932
<i>Subtotaal</i>	<i>180.979</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0
Totale bezoldiging	180.979
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Gegevens 2016	
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 – 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	163.049
Beloningen betaalbaar op termijn	15.930
Totale bezoldiging 2016	178.979

De leden van de Raad van Toezicht zijn onbezoldigd. Zij ontvangen een vergoeding van 256,- per kwartaal en vergoeding van reiskosten. De vergoeding voor de voorzitter van de RVT is vastgesteld op 333,- per kwartaal. Voor de WNT zijn zij Topfunctionarissen met een bezoldiging van € 1.700 of minder.

Naam Toezichthouder

Drs. J.S.J. Hillen
W.I.I. van Beek
Dr. W. Bijleveld
Ing. R. H. Berkvens
Drs. H.H. Hulshof
Luitenant-generaal b.d. M. Schouten
Mr. M.G.H.A. Soeteman-Reijnen
Luitenant-generaal b.d. Dr. D. Starink
Y. Shitrit

Functie

Voorzitter
Lid auditcommissie
Lid
Lid
Lid auditcommissie
Vice voorzitter
Lid
Secretaris
Lid

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Vrijwilligers	366.225	380.000	340.084
NMM	185.812	200.000	161.322
Marinemuseum	132.806	130.000	131.613
Mariniersmuseum	14.723	15.000	13.058
Marechausseemuseum	32.884	35.000	34.091

In de vier Defensiemusea zijn circa 375 vrijwilligers actief. Zij vormen een grote kracht door hun inzet en betrokkenheid en hebben veel kennis van de collectie.

Vrijwilligers worden ingezet als gastvrouw/gastheer of rondleider/workshopbegeleider en op ondersteunende functies bij de collectieafdelingen. Zij ontvangen een vergoeding van € 12,50 per dagdeel. Iedere vestiging heeft een vrijwilligers coördinator in dienst, die belast is met de aansturing en inroostering. Gedurende het jaar worden diverse bijeenkomsten georganiseerd, met enerzijds het doel de sociale cohesie te bevorderen, anderzijds als deskundigheidsbevordering met name op het gebied van hostmanship.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Externen	214.153	175.000	308.214
KSD	58.718	10.000	106.980
NMM	84.950	45.000	106.419
Marine Museum	70.485	105.000	94.215
Mariniers Museum	0	15.000	600

Uitzendkrachten worden ingezet op functies waar vacatures dit noodzakelijk maken. De overschrijding op deze kostenpost wordt dan ook grotendeels gedekt uit de onderschijding op de post salarissen.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Overige personeelslasten*)	399.564	385.000	394.681
Opleidingen	53.749	108.000	65.658
Evaluatie functiehuis	13.263	25.000	0
Reiskosten	67.715	51.000	95.705
Personeelsvoorzieningen	83.565	76.000	59.467
Congressen en symposia	7.182	14.000	12.911
Bedrijfskleding	35.466	37.000	64.414
Arbodienst	15.616	15.000	18.934
Transitievergoedingen	61.765	0	0
Salarisadministratie	0	0	22.130
Algemeen	61.243	59.000	55.463

*) Het begrote bedrag 2017 wijkt af van de ingediende begroting door verschuiving van de post Arbodienst (€ 15.000) uit de post Adviseurskosten naar Overige personeelslasten en van de post representatie (€ 55.000) uit de overige personeelslasten naar de Overige kosten.

De werving van twee sleutelposities en twee leden van de Raad van Toezicht werd middels externe bureaus gerealiseerd. De kosten hiervan bedragen € 41.314 en zijn verantwoord in de post algemeen.

Transitievergoedingen werden uitgekeerd aan 4 personen bij het niet verlengen of ontbinden van de arbeidsovereenkomst.

De salarisadministratie wordt met ingang van 2017 gevoerd door Cultura Shared Services en zijn verantwoord onder de post adviseurs.

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
Dotatie voorziening personeel ex-Legermuseum	0	0	135.573

In 2017 werd geen toevoeging aan de voorziening gedaan.

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
8. Afschrijvingen	128.407	115.000	104.341

De afschrijvingen zijn hoger dan begroot door investeringen in 2016 die na opstelling van de begroting 2017 plaatsvonden.

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
9. Huisvestingslasten	9.643.936	9.675.000	9.445.408
Huur NMM	8.332.697	8.360.000	8.276.568
Huur	445.020	451.000	426.814
Overige huisvestingslasten	702.051	659.000	563.026
Afdracht 30% entreegelden	164.168	205.000	179.000

In de DBFMO overeenkomst is met het consortium afgesproken dat van de entree inkomsten voor bezoekersaantallen hoger dan 200.000 bezoekers per jaar aan het consortium 30% wordt afgedragen voor de dekking van hogere kosten van facilitaire voorzieningen. Deze vergoeding is opgenomen onder huisvestingslasten.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Overige huisvestingslasten	702.051	659.000	563.026
Gas, water en elektra	161.157	171.000	147.927
Onderhoud gebouwen en terrein	112.546	95.500	58.842
Kleine inventaris en apparatuur	71.831	24.000	10.563
Schoonmaak	147.837	117.000	124.396
Beveiliging	55.031	60.000	49.224
Overige huisvestingskosten	105.898	133.000	113.799
Onderhoudscontracten	7.676	13.500	7.878
Onderhoud installaties	40.075	45.000	50.397

De overige huisvestingslasten zijn hoger dan begroot vanwege de verbouwing van de commanderij in het Marechausseemuseum. Hier zijn kantoorruimtes gerealiseerd zodat de publieksvoorzieningen in het museumgebouw kunnen worden verbeterd.

De hogere schoonmaakkosten hebben betrekking op de Plompetorengracht (was begroot onder overige huisvestingskosten) en het Marechausseemuseum. Na het vrijwillig vertrek van een huishoudelijk medewerkster van het Marechausseemuseum is gekozen voor uitbesteding aan een extern schoonmaakbedrijf. Dit vond plaats na de vaststelling van de begroting.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
10. Overige lasten	4.339.336	4.727.000	4.401.283
Marketing, exposities en Publiek	3.012.359	3.126.000	2.495.729
Collectiekosten	674.908	840.000	872.487
Kosten adviseurs	261.006	150.000	613.609
ICT kosten	86.275	100.000	123.145
Kantoorkosten	93.508	109.000	111.542
Overige kosten	211.281	102.000	184.771
Collectieadviseurs	0	300.000	0

De onderschrijding op de overige lasten bedraagt € 376.534. Hiervan is de raming voor kosten collectieadviseurs voor bijvoorbeeld ITAR, RA, ChroomIV voor € 300.000 de verklaring. De doelsubsidie die voor dekking van deze kosten werd aangevraagd werd niet toegekend. Deze

kosten zijn daarom verantwoord onder de post algemeen collectiebeheer. In 2016 werd voor een bedrag van € 379.877 collectie adviseurs ingehuurd. Deze kosten zijn in 2016 verantwoord onder de post adviseurs.

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
Marketing, exposities en Publiek	3.012.359	3.126.000	2.495.729
Tentoonstellingen	1.378.814	1.212.500	827.150
Educatie	125.178	234.500	136.352
Evenementen	600.834	654.000	437.654
Marketing/ communicatie	907.533	1.025.000	1.094.573

	Exploitatie 2017	Begroting 2017	Exploitatie 2016
Tentoonstellingen	1.378.814	1.212.500	827.150
Genghis Khan	549.826	550.000	111.121
Zeeslag	442.681	330.000	103.063
Mariniersmuseum	135.161	200.000	29.697
Schiphol Slumberland	63.749	60.000	0
Willem van Oranje	64.127	0	0
Aanpassingen opstelling	31.722	2.500	50.627
Planontwikkeling 3 vestigingen	30.030	50.000	43.218
Korea	26.315	0	0
Weduwen van Rawagadeh	21.586	20.000	0
Fashion forces	13.617	0	0
Tanktentoonstelling	-	-	296.657
Alle Hens	-	-	65.560
D-day vlag	-	-	52.212
Klim	-	-	40.546
Interactief gedenkraam	-	-	13.868
Vaardig met vaart	-	-	13.081
Grenzeloos conflict	-	-	7.500

Een deel van de kosten van de tentoonstelling Zeeslag is gedekt uit de bestemmingsreserve projecten Marinemuseum. Het budget voor de herinrichting van de derde verdieping van het Mariniersmuseum werd verlaagd toen bleek dat de geplande dekking door subsidies niet kon worden gerealiseerd.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Educatie	125.178	234.500	136.352
NMM	69.818	150.000	80.017
Marinemuseum	43.227	54.500	49.220
Mariniersmuseum	10.306	15.000	317
Marechausseemuseum	1.827	15.000	6.798

Een deel van het educatiebudget van het NMM werd niet uitgegeven om de hogere tentoonstellingskosten van het NMM te compenseren. De geplande aanpassing van de kindertentoonstelling Explore is daarvoor uitgesteld tot 2019.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Evenementen	600.834	654.000	437.654
Nacht van de militaire muziek	32.444	20.000	24.354
Bootcamps	18.027	44.000	31.875
Militair Culinair	80.213	50.000	71.150
Te Paard	148.957	250.000	131.126
Modelbouw	0	40.000	60.781
Minitanks en ritjes militaire voertuigen	109.104	50.000	66.991
Techniek	141.967	50.000	0
Diverse vakantieprogramma's	70.122	150.000	51.377

De vliegshow moest vanwege vergunningsproblematiek worden uitgesteld tot 2018. Het in plaats daarvan gehouden Paardenevenement was deels begroot in de vakantieprogramma's. Van de kosten voor het techniekevenement in de herfstvakantie werd € 69.115 doorberekend.

Het modelbouw evenement werd in 2017 niet georganiseerd omdat uit evaluatie van eerdere edities een herziening van het evenement werd aanbevolen. Hiermee kon de kostenoverschrijding van Militair Culinair worden gecompenseerd.

De kosten voor het rijden in minitanks en het meerijden in militaire voertuigen waren niet begroot. Tegenover de hogere kosten staat een hogere post inkomsten

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Marketing en Communicatie	907.533	1.025.000	1.094.573
KSD	186.972	285.000	114.992
NMM	555.430	550.000	816.599
Marinemuseum	128.808	145.000	97.656
Mariniersmuseum	29.266	25.000	28.177
Marechausseemuseum	7.057	20.000	37.149

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Collectiekosten	674.908	840.000	872.487
Aankoop collectie	24.865	67.000	64.163
Bibliotheek	10.607	22.000	8.210
Inhuur behoudsmedewerkers	34.117	35.000	63.694
Restauratie, incl. rekwisieten.	131.562	249.500	215.877
Groot onderhoud schepen	85.887	102.500	132.861
Transport	48.374	49.000	65.884
Registratie/ontsluiting/digitalisering	76.888	80.000	89.235
Algemeen collectiebeheer	161.502	35.000	67.146
Onderhoud vaste opstelling	85.991	160.000	139.088
Kennis/Informatie centrum	0	20.000	0
Conservering	15.115	20.000	26.329

Onder de post Algemeen collectiebeheer is voor € 121.006 aan kosten adviseurs op het gebied van ITAR, RA en Asbest gerealiseerd. Voor het onderhoud van de vaste opstelling werden plannen van het Marinemuseum vertraagd omdat de samenwerking hiervoor met de Marine niet kon doorgaan vanwege de inzet na de storm op Sint Maarten. Voor het groot onderhoud schepen is in 2017 een aanbestedingsprocedure gestart. In afwachting van de uitkomsten hiervan is alleen uitgevoerd wat strikt noodzakelijk was. Voor het via de egalisereserve bestemmen in 2018 van de niet uitgegeven posten hiervoor wordt in overleg met het Ministerie besloten bij de vaststelling van de jaarrekening.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Kosten adviseurs	261.006	150.000	613.609
Accountant	71.645	30.000	55.700
Administratiekantoor *)	61.890	60.000	41.118
Juridisch advies	57.968	20.000	25.142
Redactioneel	3.525	20.000	32.497
Collectieadviseurs	0	0	379.877
Beleidsadvies	65.978	20.000	79.275

De accountantskosten werden te laag begroot. Ook de kosten voor het verkrijgen van een omzetverklaring bij de kassaopbrengsten in het NMM waren niet begroot.

Juridisch advies werd ingezet bij het ontbinden van een arbeidscontract en voor begeleiding bij het aanbesteden een aantal dossiers in het kader van de aanbestedingswet.

Voor een 360graden review van het MT werden externe adviseurs ingeschakeld.

*) Het begrote bedrag 2017 wijkt af van de ingediende begroting door verschuiving van de post Arbodienst (€ 15.000) uit de post Adviseurskosten naar Overige personeelslasten.

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
ICT kosten	86.275	100.000	123.145
Hardware	7.736	5.000	17.802
Softwarekosten	10.508	5.000	15.196
Licenties	10.589	9.000	6.265
Internetkosten	18.261	10.000	28.321
ICT Ontwikkeling	39.181	71.000	55.561

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Kantoorkosten	93.508	109.000	111.542
Kantoorbenodigdheden	28.361	37.000	35.143
Kopieer- en leasekosten	9.989	12.000	13.222
Telefoonkosten	21.765	30.000	32.749
Abonnementen & Contributies	33.393	30.000	30.428

	Exploitatie	Begroting	Exploitatie
	2017	2017	2016
Overige kosten	211.281	102.000	184.771
Representatie *)	52.982	55.000	65.132
Assurantiekosten	41.248	25.000	16.948
Bestuurskosten	9.906	12.000	0
Bankkosten	7.376	5.000	6.226
Overige algemene kosten	22.110	5.000	8.895
Lasten voorgaand jaar	50.183	0	50.412
Bestemmingsprojecten	27.476	0	37.158

De overschrijding van de assurantiekosten is veroorzaakt door de bruikleenverzekering bij Genghis Khan.

De bestemmingsprojecten betreffen uitgaven voor projecten in het Marinemuseum waarvoor een bestemmingsreserve op de balans is opgenomen. Deze bestemmingsreserve werd gevormd vóór de overdracht in 2014 en is met de overdracht van het Marinemuseum meegekomen naar de KSD. Bij de verwerking van het exploitatieresultaat worden deze kosten uit de bestemmingsreserve onttrokken.

*) Het begrote bedrag 2017 wijkt af van de ingediende begroting door verschuiving van de post representatie (€ 55.000) uit de overige personeelslasten naar de Overige kosten.

16. OVERIGE TOELICHTINGEN

Gebeurtenissen na balansdatum

In de periode vanaf 1 januari 2018 tot en met het opstellen en vaststellen van de jaarrekening over 2017 hebben zich geen gebeurtenissen voorgedaan met gevolgen voor de jaarrekening 2017.

Bestemming exploitatieresultaat 2017

Het bestuur van de stichting stelt voor het exploitatieresultaat ad € 125.937 als volgt te bestemmen:

Onttrekking uit de bestemmingsreserve projecten Marinemuseum	-/- 96.476
Toevoeging aan de egalisatiereserve bestemd voor collectie	15.864
Toevoeging aan de egalisatie reserve	116.818
Toevoeging aan de algemene reserve	89.731

	125.937

Bovengenoemd voorstel is al in de jaarrekening verwerkt.

17. ONDERTEKENING VAN DE JAARREKENING

De jaarrekening 2017 van de Koninklijke Stichting Defensiemusea, zoals opgenomen in dit rapport is opgemaakt en ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht voorgelegd op 6 juni 2018

Soest, 6 juni 2018

Directie

P.M.L. van Vlijmen

Raad van Toezicht

Drs. J.S.J. Hillen

W.I.I. van Beek

Ing. R.H. Berkvens

Dr. W. Bijleveld

Drs. H.H. Hulshof

Luitenant -generaal M. Schouten

Mr. M.G.H.A. Soeteman-Reijnen

Luitenant-generaal b.d. Dr. D. Starink

Y. Shitrit

OVERIGE GEGEVENS

18. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Hiervoor wordt verwezen naar de hierna opgenomen verklaring.

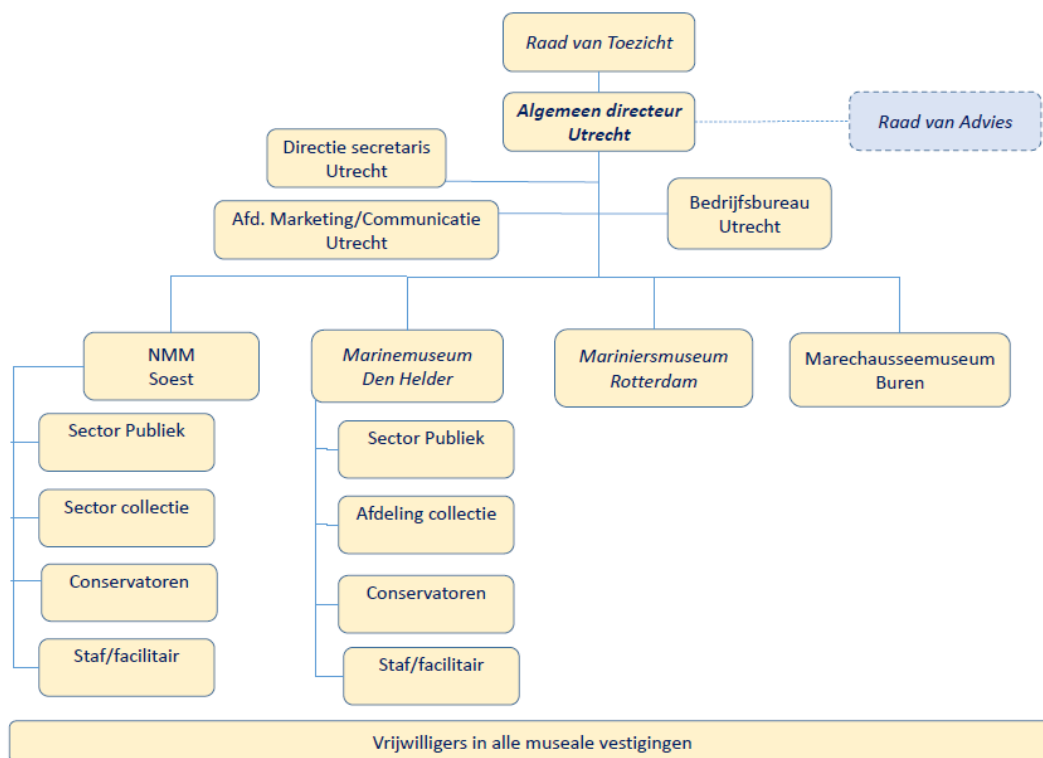
BIJLAGEN

19. Nevenfuncties leden Raad van Toezicht Koninklijke Stichting Defensiemusea d.d. 6 juni 2018

Naam: <i>Functie:</i>	Nevenfunctie(-s)
Dhr. Drs. J.S.J. Hillen <i>Voorzitter</i>	• Voorzitter NRTO, branche vereniging privaat onderwijs • Commissaris Smallsteps, kinderopvang • Adviseur BTE, Betongroep • Lid Raad van bestuur IIF, startupfonds • Adviseur VolkerWessels, bouwonderneming • Voorzitter NIDV, branchevereniging Defensie-industrie
Dhr. M. Schouten <i>Vicevoorzitter</i>	Geen
Dhr. Dr. D. Starink <i>Secretaris</i>	• Voorzitter Stichting Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek NLDA • Adviesraad Internationale Vraagstukken, Commissie Vrede en Veiligheid • Stichting Midpoint Brabant, lid Algemeen Bestuur, voorzitter Strategiegroep Smart Industries • Koninklijke Vereniging Onze Luchtmacht: lid Algemene Raad • Stichting Schouwenburg Fonds: bestuurslid • Helios Flight Training Centre B.V. Rijen: lid Raad van Advies
Dhr. W.I.I. van Beek <i>Lid auditcommissie</i>	Nevenfuncties uit hoofde van het ambt • Voorzitter Prins Bernhard Cultuurfonds Utrecht • Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Beheersstichting Huis Doorn • Voorzitter Raad van Toezicht Utrechts Landschap • Voorzitter Raad van Toezicht Stichting De Utrechtse Molens • Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Kasteel Loenersloot • Lid Raad van Advies Slot Zuylen • Adviseur van het bestuur van het IPO II Nevenfuncties op persoonlijke titel • Voorzitter Raad van Toezicht 'De Stilte' Dansgezelschap te Breda (onbezoldigd) • Lid Stichtingsbestuur Universiteit Tilburg (bezoldigd) • Lid Raad van Commissarissen van de Brabanthallen Den Bosch (bezoldigd) • Lid commissie integriteit VVD (onbezoldigd)

Dhr. Dr. W. Bijleveld <i>Lid</i>	• Voorzitter Stichting Helene Kröller-Müller Fonds • Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Continuïteit Omniversum • Penningmeester Stichting VSB Poëzieprijs • Lid Bestuur Libris Geschiedenisprijs • Lid Raad van Advies CASA • Lid Raad van Advies Geldersch Landschap en Kasteelen • Lid Bestuur RBT-KAN
Mevr. Mr. M. Soeteman-Reijnen <i>Lid</i>	• Lid Raad van Toezicht Gelre ziekenhuizen (incl Audit committee), Apeldoorn • Lid Sponsorcommissie Koninklijke Haagsche Golf & Country Club, Wassenaar • Raad van Advies conferenties voor en door vrouwelijke bestuurders en toezichthouders • Comité van Aanbeveling RVSV 20e Lustrum • Erelid Nederlandse Reassurantie Vereniging • Lid Jury TheNextWomen Pitch Competition • Lid Bestuur AMADE Nederland; • Lid Board of Directors American Chamber of Commerce The Netherlands
Dhr. Drs. H. Hulshof <i>Lid auditcommissie</i>	• lid van de Raad van Toezicht van het Vfonds • lid van de Raad van Toezicht van Hotel De Wereld.
Dhr. Ing R.H. Berkvens <i>Lid</i>	• Geen
Mevr. Drs. Y. Shitrit	• Lid Raad van Toezicht ROC MBO Rijnland • Lid Raad van Toezicht Coöperatie Regionale ambulancevoorziening Haaglanden • Gastlector Nationale register Academie, Comenius Leergang, SIOO
Dhr. Drs. P.M.L. van Vlijmen <i>Bestuurder KSD</i>	• Lid van Advies Prodemos, huis voor democratie en rechtsstaat • Lid van het Bestuur Theater Kikker/Podium Hoge Woerd • Lid van de Raad van Toezicht Utrecht Marketing

20. ORGANOGRAM KONINKLIJKE STICHTING DEFENSIEMUSEA

Managementteam

Dhr. Paul van Vlijmen (Algemeen Directeur, Vestigingsdirecteur Nationaal Militair Museum a.i.)
 Dhr. Paul van der Sijs (Vestigingsdirecteur Marinemuseum, plaatsvervangend Algemeen Directeur)
 Mw. Marga van Berkel (Manager Bedrijfsvoering)
 Mw. Frédérique van Steekelenburg- van der Stelt (Vestigingsdirecteur Mariniersmuseum)
 Dhr. Rene Parijs (Vestigingsdirecteur Marechausseemuseum)

Ondernemingsraad

Dhr. Leon Homburg, voorzitter Ondernemingsraad, Den Helder
 Mw. Marion Broekhuizen-Klijnhout, Buren
 Dhr. Douwe Minkema, Soest
 Dhr. Sjak Draak, Rotterdam

COLOFON

© Koninklijke Stichting Defensiemusea

Redactie en productie

Afdeling Marketing en Communicatie (eindredactie)

Afdeling Bedrijfsvoering

Afdeling Educatie

Afdeling Evenementen

Afdeling Collectie

Drukwerk

NIVO

Fotografie

Anne Reitsma, DigiDaan

Nationaal Militair Museum

Bezoekadres: Verlengde Paltzerweg 1, 3768 MX, Soest

Marinemuseum

Bezoekadres: Hoofdgracht 3, 1781 AA, Den Helder

Mariniersmuseum

Bezoekadres: Wijnhaven 7-13, 3011 WH, Rotterdam

Marechausseemuseum

Bezoekadres: Weeshuiswal 9, 4116 BR, Buren

www.defensiemusea.nl

Postadres Koninklijke Stichting Defensiemusea: Postbus 6, 3760 AA, Soest

T. +31(0) 85 003 6000